

**ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ**

Факультет політичних наук

Кафедра міжнародних відносин та зовнішньої політики

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему:

ПИТАННЯ ТЕРОРИЗМУ У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ КИТАЮ

Виконав:

Студент VI курсу, групи 691-мз
спеціальності 291 «Міжнародні
відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії»

Ісаєв Дмитро Сергійович

Керівник:

к. і. н., доцент
кафедри міжнародних відносин та
зовнішньої політики

Хмель Анастасія Олександрівна

Рецензент:

к.і.н., доцент
кафедри соціології та політології

Фесенко Артур Михайлович

Миколаїв – 2022

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	3
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1	8
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПИТАННЯ ТЕРОРИЗМУ У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ КИТАЮ	8
1.1 Стан наукової розробки проблеми	8
1.2. Джерельна база дослідження	18
1.3. Теоретико-методологічні основи дослідження	26
РОЗДІЛ 2.	33
ПИТАННЯ ТЕРОРИЗМУ НА МІЖНАРОДНІЙ АРЕНІ: ВИЗНАЧЕННЯ ТА ШЛЯХИ БОРТЬБИ	33
2.1. Міжнародний тероризм: визначення, причини, форми, види, можливі наслідки ..	33
2.2. Форми та засоби боротьби із тероризмом міжнародною спільнотою	42
РОЗДІЛ 3.	48
ПРИЧИНИ ТЕРОРИСТИЧНИХ ЗАГРОЗ ДЛЯ КИТАЮ	48
3.1. Соціально-політична диференціація прибрежного і внутрішнього Китаю як фактор до зародження та прояву тероризму	48
3.2. Тенденції ісламізації Китаю та діяльність Ісламського руху Східного Туркестану та їх вплив ступінь небезпеки тероризму	53
3.3. Прояви китайського сепаратизму: Тибет, Внутрішня Монголія, Сіньцзян- Уйгурський автономний район, Тайвань	61
3.4. Спірні території Китаю з сусідами як фактор терористичної загрози	68
РОЗДІЛ 4.	72
ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА КИТАЮ У ПИТАННЯХ БОРТЬБИ ІЗ ТЕРРОРИЗМОМ	72
4.1. Проект «Один пояс, один шлях» в контексті нової глобальної парадигми	72
4.2. Реінтеграція колишніх європейських колоній: Тайвань, Гонконг, Макао у контексті потенційної загрози тероризму, екстремізму, сепаратизму у разі їх приєднання	75
4.3. Участь Китаю у Financial Action Task Force (FATF)	78
4.4. Участь Китаю в антитерористичній діяльності ООН та ШОС.	80
ВИСНОВКИ	84
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	89

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

- АСЕАН – Асоціація держав Південно-Східної Азії
- АТР – Азійсько-Тихоокеанський регіон
- ВВП – валовий внутрішній продукт.
- ВЗНП – Всекитайські збори народних представників
- ГА ООН – Генеральна Асамблея Організації Об’єднаних Націй.
- ЗМІ – засоби масової інформації.
- ВЕЗ – внутрішня економічна зона
- ІДІЛ (ІД) – Іслomsька Держава Іраку та Леванти (Ісламська держава)
- КНР – Китайська Народна Республіка.
- МВФ – Міжнародний валютний фонд.
- ООН – Організація Об’єднаних Націй.
- РАТС – Ради Регіональної антитерористичної структури (структурна одиниця ШОС)
- США – Сполучені Штати Америки.
- СУАР – Сінцзян-Уйгурський автономний район
- СНД – Співдружність незалежних держав
- СРСР – Союз Радянських Соціалістичних Республік
- ЮНЕСКО – Організація Об’єднаних Націй з питань освіти, науки і культури.
- ШОС – Шанхайська організація співробітництва
- ЕТИМ – East Turkestan Islamic Movement (Ісламський рух Східного Туркестану)
- Financial Action Task Force (FATF) – Група з фінансових заходів
- Belt and Road Initiative (BRI) – «Один пояс, один шлях»

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Активна зовнішня політика Китаю, метою якої є збільшення могутності та розширення сфери впливу в регіоні призводить до зростання загальної напруженості в регіоні – його дестабілізації. Крім того стрімкий та нерівномірний економічний розвиток провокує дисбаланс всередині країни, що загострює протистояння між її частинами та відроджує сепаратистські настрої в них, які у свою чергу здатні створити умови для появи та розповсюдження тероризму в регіоні та за межами Китайської Народної Республіки. Відповідно до цього дослідження питання тероризму у зовнішній політиці Китаю включає в себе й розгляд потенційних та явних терористичних загроз всередині КНР, як потенційний фактор зовнішньої дестабілізації Китайської Народної Республіки.

Загалом тероризм як глобальна загроза та фактор дестабілізації міжнародних відносин за останні десятиліття лише збільшує своє значення. Саме тому у контексті сучасної парадигми розвитку міжнародної політики, а саме зростання суб'єктності Китайської Народної Республіки та її активного вкладу у розвиток глобального управління, дослідження питання тероризму у зовнішній політиці Китаю є актуальною науковою задачею, яка має безперечну теоретичну та практичну значимість, адже дозволяє прогнозувати політику Китаю в умовах розширення його впливу на азійсько-тихоокеанський регіон й інші регіони світу. Тобто прогнозувати загальносвітові тренди розвитку міжнародних політичних та економічних зносин.

Об'єктом даного дослідження є політика Китаю у напрямку виявлення та боротьби із терористичними загрозами, **предметом дослідження** питання боротьби із тероризмом у зовнішній політиці Китаю.

Територіальні рамки дослідження обмежені територією КНР та країн азійського та азійсько-тихоокеанського регіонів.

Хронологічні межі це період з 1997 року по сьогоднішній день. Нижня межа пояснюється тим, що у 1997 р. до кримінального кодексу КНР¹ вперше внесли правки, які додавали тероризм до складу злочинів та види покарань за нього. Фактично, розгляд Китайською Народною Республікою проблеми тероризму, як нової глобальної загрози, почався саме з цих правок та згодом виокремився у окремий напрям внутрішньої та зовнішньої політики КНР. Верхня межа – це 2021 р., яка пояснюється активізацією зовнішньої політики Китаю у питаннях реінтеграції колишніх європейських колоній, зокрема напруженість навколо острова Тайвань, а також участі КНР у розробці фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей та фінансування тероризму.

Мета полягає у дослідженні та висвітленні формулюванні та висвітленні питання боротьби із тероризмом у зовнішній політиці Китаю. Досягнення поставленої мети вимагає виконання наступних **завдань**:

1. описати стан наукової розробки проблеми, дослідити та систематизувати джерельну базу дослідження;
2. охарактеризувати принципи, підходи та методи у дослідженні питання тероризму у зовнішній політиці Китаю;
3. охарактеризувати поняття «тероризму», визначити шляхи та способи боротьби з тероризмом як глобальної проблемою людства
4. визначити причини терористичних загроз для Китаю, проаналізувати окремі види терористичних загроз, прояви китайського сепаратизму;
5. охарактеризувати соціально-політичну диференціацію прибережного та внутрішнього Китаю, як фактор умови появи тероризму;

¹ 中华人民共和国刑法（修订）。1979年7月1日第五届全国人民代表大会第二次会议通过。1997年3月14日第八届全国人民代表大会第五次会议修订。（Кримінальний кодекс КНР (з правками). Ухвалений 1 липня 1979 року на другій сесії Всекитайських зборів народних представників (ВЗНП) п'ятого скликання, правки додані 14 березня 1997 року на п'ятій сесії ВЗНП восьмого скликання) URL: http://www.npc.gov.cn/zgrdw/npc/lfzt/rlys/2008-08/21/content_1882895.htm

6. описати тенденції ісламізації Китаю, ступінь небезпеки для Китаю; описати діяльність Ісламського руху Східного Туркестану на території Китаю та ступінь небезпеки для нього;

7. розглянути спірні території Китаю з сусідами як фактор терористичної загрози.

8. дослідити політику Китаю на зовнішній арені в питаннях боротьби з тероризмом, визначити та виокремити політику Китаю в окремих міжнародних організаціях щодо боротьби з тероризмом.

Для досягнення поставленої мети та поставлених завдань у роботі використані **методи:** наукового аналізу суспільно-історичних явищ, проблемно-хронологічного та комплексного підходів, методи порівняння, також методи історико-системного й історико-типологічного дослідження. Поєднання загальнонаукових, історичних та методів методів міжнародно-політичної науки дозволяє дослідити сутність та вплив тероризму на сьогоденні міжнародні відносини в Китаї та шляхи боротьби з ним.

Наукова новизна отриманих у процесі дослідження результатів полягає у тому, що у магістерській роботі:

- покращено систематизацію джерел дослідження;
- сформульовано методологію дослідження для з'ясування питання боротьби із тероризмом у зовнішній політиці Китаю;
- узагальнено визначення поняття міжнародного тероризму, його причин, форм та видів, проаналізовано наслідки до яких може привезти тероризм;
- визначено наявні форми та засоби боротьби із тероризм міжнародними організаціями, в тому числі тими організаціями до яких належить Китай: ООН та ШОС;
- проаналізовано, структуровано та визначено причини терористичних загроз для Китаю – сепаратизм окремих території та можливі конфлікти стосовно спірних територій;

- проаналізовано вплив наявності спільних територіальних суперечок Китаю із сусідніми країнами на підвищення рівня його територіальної загрози;
- комплексно та детально визначено участь Китаю в окремих організаціях, спільнотах та рухах, що ведуть боротьби з протидії та запобігання тероризму в будь-яких його проявах.

Практичне значення роботи полягає у тому, що результати наукового дослідження можливо використовувати у власне наукових та навчальних цілях та безпосередньо орієнтоване на студентів та викладачів гуманітарних факультетів з розширеним вивченням наступних дисциплін: «Філософії міжнародних відносин», «Історії міжнародних відносин», «Геополітика», «Соціологія міжнародних відносин», «Теорія міжнародних відносин», «Актуальні проблеми міжнародних відносин» та ін. Результати систематизації наукового знання з досліджуваної теми здатні застосовуватися політологами, фахівцями з міжнародних відносин та міжнародного права, державними службовцями Міністерства закордонних справ та іншими фахівцями у сфері їх професійної діяльності.

Апробація результатів дослідження. Частина теоретичних положень та висновків цього дослідження знайшла своє відображення у доповіді на конференції «Ольвійський форум-2022: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі». 23-26 червня 2022 року, м.Миколаїв, Чорноморський національний університет імені Петра Могили.

Публікації. Оpubліковано одні тези.

Структура роботи відповідає встановленим цілям та завданням дослідження. Загальний обсяг 107 сторінки, з них основного тексту – 88 сторінок. Робота складається зі вступу, 4 основних розділів, висновків та списку використаних джерел та літератури (97 найменувань українською, англійською, російською та китайською мовами).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПИТАННЯ ТЕРОРИЗМУ У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ КИТАЮ

1.1 Стан наукової розробки проблеми

Тематика даного дослідження являє собою сферу наукових інтересів багатьох науковців світу, найбільше проблематика висвітлена працями дослідників, які автор поділив за мовно-географічним критерієм, а саме на: англomовну, китаємовну, україномовну та російськомовну.

Серед англomовних джерел, які були використані автором у ході дослідження, можна виокремити дві групи. У першій групі автор виділяє таких дослідників як: Шина Честнат Грітенс², Еншен Лі³, Мартин Пубрік⁴, Філіп Б. К. Поттер⁵. У своїх працях дані дослідники розглядають та аналізують тероризм та контртерористичну політику з цього питання. У другій групі автор виокремлює Генрі Кіссинджера та Збігнева Бжезинського, які розглядають потенціал Китаю до розширення власної сфери впливу в регіоні та світі.

При написанні роботи значна увага надавалась праці американського державного діяча та експерта у сфері міжнародних відносин Генрі

² Greitens, S. C. Counterterrorism and Preventive Repression: China's Changing Strategy in Xinjiang / S. C. Greitens, M. Lee, E. Yazici // *International Security*. – 2020. – URL: <https://direct.mit.edu/isec/article/44/3/9/12280/Counterterrorism-and-Preventive-Repression-China-s>.

³ Enshen L. Fighting the "Three Evils": A Structural Analysis of CounterTerrorism Legal Architecture in China / L. Enshen // *Emory Int'l L. Rev.*. – 2019. – URL: <https://scholarlycommons.law.emory.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1203&context=eilr>.

⁴ Purbrick M. Maintaining a unitary state: counterterrorism, separatism, and extremism in xinjiang and China / M. Purbrick // *Asian Affairs*. – 2017. – URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/03068374.2017.1313595>

⁵ Phillip B. K. Potter. Terrorism in China: Growing Threats with Global Implications / Phillip B. K. Potter // *Air University Press*. – 2013. – URL: https://www.jstor.org/stable/26270778?seq=1#metadata_info_tab_contents.

Кіссінджера - «Про Китай»⁶, у якій він окреслив специфіку Китаю, як країну яка реалізує на практиці концепції «реалполітік», яка суттєво відрізняється від стратегій та дипломатії, що застосовується на Заході. Керівництво Китаю сповідує ідею того, що не кожна проблема має своє рішення та й занадто велика орієнтація на повний контроль на будь-якою окремою подією здатн призвести до порушення всесвітньої гармонії⁷. Крім того Кіссінджер зазначив потенційні загрози для Китаю на прикладі подій 4 червня 1989 р., площі Тяньаньмень. Економічні реформи всередині країни вносили зміни у соціально-економічний розподіл у регіонах, нерівності у доходах, що у свою чергу породжує розкол всередині суспільства та здатне призвести до негативних наслідків⁸.

Американський політолог, соціолог і державний діяч, колишній радник з національної безпеки Президента Джиммі Картера, а також радник Центру стратегічних і міжнародних студій Збігнев Бжезінський у одній із своїх останніх робіт, яка була опублікована у квітні 2016 р. в журналі «The American Interests (AI) «На шляху до глобальної перебудови», виокремлює основні реалії сучасного світу, які свідчать про перерозподіл сфер впливу між акторами міжнародних відносин⁹.

Доктор Еншен Лі, старший викладач університету Квінсленда, у своїй праці «Боротьба з «трьома силами зла»: структурний аналіз юридичної структури боротьби з тероризмом у Китаї»¹⁰ виокремлює специфіку уявлень Китаю щодо терористичної загрози та відповідної юридичної реакції на неї,

⁶ Kissinger H. On China / H. Kissinger // The Penguin Press. – 2011. – URL: <http://www.gbv.de/dms/sub-hamburg/654171971.pdf>.

⁷ Кіссінджер Г. О Китає / Генри Кіссінджер // АСТ. – 2014. – URL: http://www.china-translate.com/wp-content/uploads/2018/01/O_Kitae.pdf.

⁸ Кіссінджер Г. О Китає / Генри Кіссінджер // АСТ. – 2014. – URL: http://www.china-translate.com/wp-content/uploads/2018/01/O_Kitae.pdf.

⁹ Brzezinski Z. Towards a Global Realignment / Zb. Brzezinski // The American Interest. – 2016. – URL: <http://www.the-american-interest.com/2016/04/17/toward-a-globalrealignment/>.

¹⁰ Enshen L. Fighting the "Three Evils": A Structural Analysis of CounterTerrorism Legal Architecture in China / L. Enshen // Emory Int'l L. Rev.. – 2019. – URL: <https://scholarlycommons.law.emory.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1203&context=eilr>.

розглядає особливості китайської стратегії боротьби з терористичними загрозами та подолання «трьох сил зла» - тероризму, екстремізму та сепаратизму у відповідності з етнічною та релігійною складовою країни.

Американський політолог, доцент школи суспільних відносин ім. Ліндона Б. Джонсона Техаського університету в Остіні, Шина Честнат Грітенс, у своїй роботі «Боротьба з тероризмом та превентивні репресії: зміна стратегії Китаю у Сіньцзяні»,¹¹ зазначає щодо реалізації варіанту стратегії боротьби з терористичною загрозою у формі превентивних заходів на території Сіньцзян-Уйгурського автономного району, використання масових затримань, ідеологічного перевиховання та іншого тиску на мережі уйгурської діаспори заради попередження зовнішньої терористичної загрози у формі радикальних мусульманських ідей Південно-Східної Азії та Близького Сходу, розгортання джихадистських мереж на території КНР.

Автором було розглянуто працю Філіпа Б. К. Поттера, доцента Університету Вірджинії, «Тероризм у Китаї: зростаючі загрози з глобальними наслідками»¹². У даній статті представлений аналіз уйгурського сепаратизму та насильства в Сіньцзяні, крізь призму еволюції зростання терористичної загрози для Китаю у контексті економічного розвитку та об'єктивної необхідності розширення китайського впливу у регіоні та світі.

Також доволі користою у ході дослідження виявилась праця почесного члена КРАС (Institute Director at Asia Scotland Institute) Мартина Пєбріка - «Збереження унітарної держави: контртероризм, сепаратизм та

¹¹ Greitens, S. C. Counterterrorism and Preventive Repression: China's Changing Strategy in Xinjiang / S. C. Greitens, M. Lee, E. Yazici // *International Security*. – 2020. – URL: <https://direct.mit.edu/isec/article/44/3/9/12280/Counterterrorism-and-Preventive-Repression-China-s>.

¹² Phillip B. K. Potter. *Terrorism in China: Growing Threats with Global Implications* / Phillip B. K. Potter // Air University Press. – 2013. – URL: https://www.jstor.org/stable/26270778?seq=1#metadata_info_tab_contents.

екстримізм у Синьцзяні та Китаю»¹³. В ній автор описує значення проблеми тероризму для китайського уряду, крізь призму внутрішньої стабільності, зовнішньої політики, геополітичних зносин, економічного зростання у рамках розбудови «Економічного поясу Шовкового шляху» та націоналізму.

Щодо особливостей азійської кооперації держав у питаннях терористичної загрози, потрібно зазначити працю Роммеля К. Банлаой «Контртерористична співпраця між Китаєм, АСЕАН та країнами Південно-Східної Азії: поточний стан, виклики та напрямки на майбутнє»¹⁴ у якій йдеться щодо посилення співпраці між країнами членами Асоціації держав Південно-Східної Азії (АСЕАН) та Китаєм після терактів 11 вересня 2001 року які сталися у США, а також посиленням терористичних груп, які діють у Китаї та Південно-Східній Азії, розквіт діяльності Ісламської держави в Іраку та Сирії (ІДІЛ) у 2014 р.. Дана стаття розглядає питання співпраці у протидії тероризму використовуючи неоліберальну теорію міжнародних відносин, розглядаючи також природу антитерористичної співпраці між Китаєм та АСЕАН, а також перспективи розвитку та поглибленню цієї співпраці у напрямку зміцнення дипломатичного сусідства між КНР та АСЕАН.

Таким чином, аналізуючи англomовні наукові доробки, можна дійти висновку, що більшість дослідників, зокрема Еншен Лі, Міна Честнат Грітенс, Філіп Б. К. Поттер, Роммель К. Банлаой зазначають неабияке значення безпеки для Китаю, а отже й важливість контролю над терористичною загрозою як всередині країни, так й за її межами у міжнародних відносинах.

¹³ Purbrick M. Maintaining a unitary state: counterterrorism, separatism, and extremism in xinjiang and China / M. Purbrick // Asian Affairs. – 2017. – URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/03068374.2017.1313595>

¹⁴ Rommel C. Banlaoi. Counterterrorism Cooperation between China, ASEAN, and Southeast Asian Countries: Current Status, Challenges, and Future Direction / Rommel C. Banlaoi // The China Review. – 2021. – URL: https://www.jstor.org/stable/48635895?seq=1#metadata_info_tab_contents.

Розгляд китайської антитерористичної системи здійснили науковий співробітник Національного університету оборонних технологій Китаю та викладач Колледжу офіцерів китайської народної поліції, Лі Бенсянь, а також Мей Цзяньмін - професор Народного університету суспільної безпеки та Лін Юньсян, професор Колледжу офіцерів китайської народної поліції. У своїй праці «Створення антитерористичного механізму Китаю на чолі з Радою національної безпеки»¹⁵ розглядають шляхи вдосконалення загальної концепції національної безпеки, шляхом покращення організаційної системи, антитерористичної розвідки, збільшення професійних антитерористичних сил заради забезпечення втілення стратегії Китаю «Одного поясу та шляху».

Міжнародні здобутки та проблеми співпраці у сфері безпеки в рамках ШОС, як основної задачі, а також нові загрози та виклики розглянуті китайським науковцем Чень Юйжуном, відповідальним секретарем Китайського центру досліджень ШОС¹⁶. Також питання антитерористичної діяльності у рамках ШОС розглянув директор Шанхайського центру міжнародних досліджень, заступник голови Китайської асоціації досліджень Близького Сходу, професор Пан Гуан, у своїй праці - «Шанхайська організація співробітництва у контексті міжнародної антитерористичної кампанії» (Shanghai cooperation organization in the context of international antiterrorist campaign)¹⁷.

Теоретичні засади здійснення сучасної зовнішньої політики Китаю розглянуті науковим співробітником Китайського інституту міжнародних

¹⁵ 李本先. 建立国家安全委员会主导的中国反恐机制 // 国际展望 / 李本先, 梅建明, 凌云翔. // 国际展望. (Лі Бенсянь Створення антитерористичного механізму Китаю на чолі з Комітетом національної безпеки // Міжнародна перспектива / Лі Бенсянь, Мей Цзяньмін, Лін Юньсян // Міжнародна перспектива.) – 2015. – URL: <https://www.fx361.com/page/2015/0713/963370.shtml>.

¹⁶ Юйжун Ч. Основные достижения и проблемы сотрудничества в рамках ШОС в области безопасности / Ч. Юйжун // Международная аналитика. – 2015. – URL: <https://www.interanalytics.org/jour/article/view/169>.

¹⁷ Dr. Pan Guang. Shanghai cooperation organization in the context of international antiterrorist campaign / Dr. Pan Guang // English Edition Journal of Social and Political Studies. – 2003. – URL: <https://ca-c.org/article/2654>.

досліджень Сун Жишенгом¹⁸. Приклади «м'якої сили» Китаю у зовнішньополітичних зносинах на прикладі зносин Китай - держави АСЕАН розглядає китайський науковець З. Ченсіан, який розглядає такі її складові, як: туризм, культурна взаємодія, функціонування Інституту Конфуйція, медіа-дипломатія Китаю¹⁹.

Китайський науковець Іжу Лю розглядає становлення та розвиток китайської ініціативи розвитку «Один пояс, один шлях», а також її значення для Китаю, як моделі глобалізації та експансії на основі «побудови спільноти єдиної долі людства». Він розглядає розвиток ініціатив «поясу та шляху», як центрального механізму реалізації зовнішньої політики КНР як на регіональному, так і на міжнародному рівнях²⁰.

Чжен Жуньюй, кандидат політичних наук, викладач Центру вивчення Росії Східно-китайського педагогічного університету, у своїй праці «Китай в боротьбі з сепаратизмом і тероризмом»²¹ зазначає, що після подій 11 вересня уряд КНР приймає активну участь у коаліційних діях проти терористів, що у свою чергу сприяє покращенню зносин з іншими суб'єктами міжнародних відносин, таких як США, Японія, Росія та Європейський Союз.

Загалом науковий доробок китайських фахівців-міжнародників займає одну з центральних позицій у проведенні дослідження, однак слід зазначити, що позиція китайських науковців відповідає об'єктивним інтересам КНР, що буде висвітлено надалі.

¹⁸ Jisheng S. The Belt and Road Initiative and the Theoretical Innovation of International Cooperation: Culture, Philosophy and Practice / Sun Jisheng // China International Studies. – 2020. – URL: <http://ciisjournal.com/Admin/UploadFile/Issue/jjan144k.pdf>.

¹⁹ Chengxuan Z. China`s Soft Power Construction in Southeast Asia Since the 21st Century / Chengxuan Z. // Det Digitale Projektbibliotek. – 2019. – URL: https://projekter.aau.dk/projekter/files/304714851/China_s_Soft_Power_Construction_in_Southeast_Asia_Since_the_21st_Century.pdf.

²⁰ Ижу Л. Проект «Один пояс, один путь» 2.0 — стратегия стимулирования глобальной экспансии Китая / Л. Ижу, Е. Авдокушин // Мир новой экономики. – 2019. – URL: https://wne.fa.ru/jour/article/view/247?locale=ru_RU.

²¹ Жуньюй Ч. Китай в борьбе с сепаратизмом и терроризмом / Ч. Жуньюй // Социально-гуманитарные знания. – 2008. – URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/kitay-v-borbe-s-separatizmom-i-terrorizmom>.

Серед україномовних джерел засади та специфіку зовнішньої політики КНР розглядають Турчин Ярина Богданівна, доктор політичних наук, директор Інституту гуманітарних та соціальних наук, професор кафедри політології та міжнародних відносин Національного університету «Львівська політехніка»²², а також Шевчук Олександр Володимирович, доктор політичних наук, професор кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики ЧНУ ім. Петра Могили²³. Специфіку та значення економічної співпраці у рамках ШОС зафіксовано у дослідженні кандидата політичних наук, доцента кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики, Тихоненко Ірини Вікторівни, «Енергетичний клуб ШОС: результати та перспективи»²⁴. Також у іншій своїй роботі «Ідеологія та організаційна структура «Ісламської Держави» як фактори у веденні боротьби з тероризмом» вона представила аналіз тероризму як «нетрадиційної» загрози сучасній міжнародній безпеці на прикладі угруповання «Ісламська Держава», а також розглянута специфіка та встановлені ідеологічно-організаційні основи цієї терористичної організації²⁵.

Розгляд безпекового питання на глобальному рівні наведено у роботі Загурської-Антонюк Вікторії Францівни, кандидата політичних наук, доцента кафедри економічної безпеки, публічного управління та адміністрування, Державного університету «Житомирська політехніка»,

²² Турчин Я. Зовнішня політика КНР в умовах глобалізації / Я. Турчин // *humanities & social sciences* 2011. – 2011. – URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/19334/1/73-Turchyn-218-221.pdf>.

²³ Шевчук О. Стратегія «М'якої сили» КНР на початку XXI століття / О. В. Шевчук // Чорноморський державний університет ім. Петра Могили, Україна. – 2011. – URL: <http://politics.chdu.edu.ua/article/view/75315>.

²⁴ Тихоненко І.В. Енергетичний клуб ШОС: результати та перспективи / Тихоненко І.В. // Чорноморський державний університет імені Петра Могили, Україна. – 2012. – URL: http://confcontact.com/2012_02_17/2012_strategy3/31_Tihonenko.htm.

²⁵ Тихоненко І. Ідеологія та організаційна структура «Ісламської держави» як фактори у веденні боротьби з тероризмом / І. Тихоненко, Ю. Христоророва // *Наукові праці. Політологія*. – 2018. – URL: <http://politics.chdu.edu.ua/index.php/2311-0295/article/view/199948>.

«Тероризм та міжнародна безпека у контексті глобалізації сучасного світу»²⁶. Дана стаття здійснює аналіз розвитку безпекового фактору міжнародних відносин у контексті подолання міжнародного тероризму та сучасних глобалізаційних процесів.

Отже можна зазначити, що визначальні позиції та принципи реалізації зовнішньої політики КНР, а також фактор безпеки Азійського регіону широко висвітлений українськими дослідниками, які вивчають теоретичні засади питань безпекового фактору в регіоні та реалізацію зовнішньої політики Китайською Народною Республікою.

Основні засади щодо особливостей позиції Китаю стосовно проблеми безпеки та терористичної загрози наведено у працях російських науковців, Макарової Наталії Костянтинівни²⁷ та Дейч Тетяни Лазарівни²⁸.

Дослідження особливостей національної політики КНР на сучасному етапі та політичної географії займаються Фролова Іветта Юріївна, старший науковий співробітник Центра Азії та Азійсько-Тихоокеанського регіону Російського інституту стратегічних досліджень²⁹ та Володимир Олександрович Колосов, радянський та російський політичний географ, політолог³⁰.

²⁶ Загурська-Антонюк В. Тероризм та міжнародна безпека у контексті глобалізації сучасного світу / В. Ф. Загурська-Антонюк // Інвестиції: практика та досвід. – 2020. – URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/17-18_2020.pdf#page=117.

²⁷ Макарова Н. Особенности политики обеспечения безопасности КНР / Н. К. Макарова // Издательство Казанского университета. – 2021. – URL: https://kpfu.ru/portal/docs/F_1876873985/Elektronnyj_sbornik.pdf#page=64.

²⁸ Дейч Т. Позиция Китая в вопросе борьбы с внутренней и внешней террористической угрозой / Т. Л. Дейч // Конфликтология / nota bene. – 2018. – URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/pozitsiya-kitaya-v-voprose-borby-s-vnutrenney-i-vneshney-terroristicheskoy-ugrozoy>.

²⁹ Фролова И. Особенности национальной политики КНР на современном этапе / И. Ю. Фролова // Проблемы национальной стратегии. – 2018. – URL: <https://riss.ru/documents/737/4022c8ff4a07443fae65139c2f5f334c.pdf>.

³⁰ Колосов В. А. Геополитика и политическая география: Учебник для вузов / Колосов В. А., Мироненко Н. С. // Аспект Пресс. – 2001. – URL: http://igf.chuvsu.ru/bibl/kolosov_geopolitika.PDF.

Особливості ролі Китаю у боротьбі з тероризмом в рамках Шанхайської організації співробітництва розглядає Малевич Юліанна Ігорівна, доктор політичних наук, професор Білоруського державного університету³¹.

Васильєв Леонід Євгенійович, старший науковий співробітник Інституту Далекого Сходу Російської академії наук, у своїй праці «Про деякі аспекти боротьби Китаю з трьома силами зла» розглядає становище у двох регіонах КНР з підвищеним рівнем сепаратизму та екстремізму, а саме у Сінцзян-Уйгурському та Тибетському автономних районах³². Крім Васильєва Л. Є. тибетське питання розглянула Ірина Сафранівна Урбанаєва, доктор філософських наук, у своїй праці «Буддизм, націоналізм та тибетське питання»³³. Дана стаття розглядає становище та місце релігії у питаннях екстремізму та сепаратизму, а також з'ясовує зв'язок між тибетським питанням та боротьбою за «спадщину буддизму».

Аналіз соціально-економічних та етнополітичних передумов та факторів які спричинили появу міжнародного тероризму на території Китаю наведено у праці старшого викладача курського «Південно-Західного державного університету», Букреєва Тетяни Миколаївни³⁴. Також слід зазначити працю «Еволюція підходів китайського керівництва до проблеми протидії тероризму», наукового співробітника Центру Азії та Азійсько-Тихоокеанського регіона Російського інституту стратегічних досліджень, Сізова Георгія Андрійовича, у якій автор розглядає основні фактори, які

³¹ Малевич Ю. Борьба с терроризмом в рамках Шанхайской организации сотрудничества: роль Китая и России / Ю. И. Малевич // Журн. Белорус. гос. ун-та. Социология. – 2018. – URL: http://edoc.bseu.by:8080/bitstream/edoc/79339/1/Malevich_Yu.I..pdf.

³² Васильев Л. О некоторых аспектах борьбы Китая с силами «Трех зол» / Л. Е. Васильев // Китай в мировой и региональной политике. История и современность. – 2018. – URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/o-nekotoryh-aspektah-borby-kitaya-s-silami-treh-zol>.

³³ Урбанаева И. Буддизм, национализм и тибетский вопрос / И. С. Урбанаева // Труды Института востоковедения РАН. – 2017. – URL: <https://book.ivran.ru/f/trudy-iv-ran-1-text-only-t8.pdf#page=37>.

³⁴ Букреева Т. Н. Анализ социально-экономических и этнополитических причин проявления международного терроризма в Китае / Т. Н. Букреева, А. В. Попова // Вестник Алтайской академии экономики и права. – 2019. – URL: <https://vael.ru/ru/article/view?id=817>.

формуєть терористичну загрозу для Китаю, а також аналізує розвиток китайської реакції на терористичну загрозу національній безпеці КНР³⁵.

Таким чином, наявний стан наукової розробки теми є представляється достатнім, адже різні наукові школи висвітлюють різні аспекти досліджуваної теми, проте, з огляду на турбулентність у системі міжнародних відносин, як на загально світовому рівні, так й на регіональному, а також враховуючи адаптацію зовнішньої політики КНР відповідно до нових викликів та динамічністю цих змін наукові доробки не повністю розкривають проблематику об'єкту даного дослідження. Крім того, досліджень в яких би було систематизовано всі причини терористичних загроз для Китаю та шляхи боротьби із ними, на даний момент не виявлено.

³⁵ Сизов Г. А. Эволюция подходов китайского руководства к проблеме противодействия терроризму / Г. А. Сизов // Проблемы национальной стратегии № 2. – 2020. – URL: <https://www.riss.ru/documents/865/b5fce3f049fa4c9085f721ffe06faec6.pdf>.

1.2. Джерельна база дослідження

Необхідно відмітити, що у процесі дослідження була виявлена необхідність у залученні великої кількості джерел, які дозволяють підвищити рівень об'єктивності аналізу питання тероризму у зовнішній політиці Китаю.

Загалом джерельну базу дослідження умовно можна поділити на такі групи:

Документи внутрішньої політики, внутрішньодержавне законодавство.

До цієї групи входить нормативно-джерельна база, яка демонструє основні засади реалізації зовнішньополітичної стратегії КНР у питаннях тероризму. До такої джерельної бази відноситься Конституція КНР³⁶, разом з відповідними поправками які були затвердженні у 2018 р., щодо активної реалізації китайської зовнішньополітичної ініціативи «Пояс і шлях»³⁷.

Важливим для розуміння зовнішньої політики Китаю є законодавчо-нормативна база стосовно ставлення до тероризму у внутрішній політиці Китаю, а отже це Закон Китайської Народної Республіки щодо протидії тероризму від 27 грудня 2015 р.³⁸, який був ухвалений на 18-й сесії Постійного комітету Всекитайських зборів народних представників 12-го скликання, а також Закон Китайської Народної Республіки щодо державної безпеки від 1 липня 2015 р.³⁹, який ухвалений на 15-й сесії Постійного комітету Всекитайських зборів народних представників 12-го скликання. Дані законодавчі акти доповнює кримінальний кодекс КНР, з поправками,

³⁶ Constitution of the People's Republic of China // The National People's Congress of of the People's Republic of China – URL: <http://www.npc.gov.cn/englishnpc/constitution2019/201911/1f65146fb6104dd3a2793875d19b5b29.shtml>.

³⁷ Amendment to the Constitution of the People's Republic of China // The National People's Congress of of the People's Republic of China – URL: <http://www.npc.gov.cn/englishnpc/constitution2019/201911/36a2566d029c4b39966bd942f82a4305.shtml>.

³⁸ 中华人民共和国反恐怖主义法 (Антитерористичний закон Китайської Народної Республіки) URL: http://www.xinhuanet.com/politics/2015-12/27/c_128571798.htm

³⁹ 中华人民共和国国家安全法 (Закон про національну безпеку Китайської Народної Республіки) URL: <http://npc.people.com.cn/n/2015/0710/c14576-27285049.html>

від 1997 р., який передбачає покарання для осіб які залучені до терористичної діяльності.

Наприклад стаття 120 цього кодексу зазначає, що організація, керівництво та активна участь в терористичних організаціях карається позбавленням волі на строк від трьох до десяти років, а особи які безпосередньо залучені до діяльності у таких організаціях на строк до трьох років, арештом або громадянськими роботами⁴⁰.

Крім вищезазначених законодавчих актів важливе значення має постанова ПК ВСНП з питань, щодо посилення антитерористичної роботи. Дана постанова розкриває основні аспекти посилення антитерористичної роботи на території КНР⁴¹.

Вагомим під час дослідження став аналіз сесії Китайського національного конгресу народних представників, від 18 вересня 2016 р., а саме звіту постійної комісії Народного конгресу Сіньцзян-Уйгурського автономного району, щодо реалізації стратегії центрального уряду в управлінні Сіньцзяном⁴².

Аналіз дослідження Інституту соціології Сіньцзянської академії суспільних наук щодо політики Сіньцзяну стримування незаконної релігійної діяльності, розглядає динаміку встановлення державного контролю над

⁴⁰ 中华人民共和国刑法（修订）（Кримінальний кодекс Китайської Народної Республіки (з поправками). Прийнято 1 липня 1979 р. на другій сесії Всекитайських зборів народних представників (ВСНП) п'ятого скликання, поправки внесені 14 березня 1997 р. на п'ятій сесії ВВСНП восьмого скликання) – URL: http://www.npc.gov.cn/wxzl/wxzl/2000-12/17/content_4680.htm

⁴¹ 全国人大常委会关于加强反恐怖工作有关问题决定 // 中央政府门户网站 // 中央政府门户网站。(Рішення постійної комісії Всекитайського збору народних представників з питань посилення антитерористичної роботи // Центральний урядовий портал // Центральний урядовий портал.) – 2011. – URL: http://www.gov.cn/jrzq/2011-10/29/content_1981428.htm

⁴² 坚持党的领导依法做好地方立法工作 维护社会稳定促进新疆长治久安 // 中国人大网。(Дотримуватися керівництва партії, добре виконувати місцеве законодавство відповідно до законодавства, підтримувати соціальну стабільність і сприяти довгостроковій стабільності в Сіньцзяні // NPC.) – 2016. – URL: http://www.npc.gov.cn/zgrdw/npc/lfzt/rlyw/2016-09/18/content_1997666.htm

розповсюдженням релігійних течій в регіоні⁴³. Аналіз статистичного комюніке Сіньцзян-Уйгурського автономного району про національний економічний і соціальний розвиток. Дане статистичне комюніке зазначає дотаційний характер економіки Сіньцзяну⁴⁴.

Прикладом опису терористичних загроз для КНР є звіт щодо світового тероризму державного департаменту США, який зазначає зростання як загрози тероризму для КНР, так й посилення протидії йому як всередині країни - так й ззовні⁴⁵.

У контексті розуміння Китаєм загроз національній безпеці є розгляд трактовку ставлення до проблеми Сіньцзян-Уйгурського регіону з позиції законодавства США, а саме закон щодо дотримання прав людини у відношенні до уйгурів 2019 р. прийнятий Конгресом США⁴⁶ та реакції китайського уряду у вигляді заяви комітету закордонних справ Всекитайських зборів народних представників⁴⁷.

У безпековому форматі важливими стали Військова стратегія Китаю у якій, зокрема, велика роль надається проблемі тероризму та боротьби з ним - як подолання проявів сепаратизму, а саме рухів «Незалежного Тибету» та

⁴³ 新疆遏制非法宗教活动政策分析 // 新疆社会科学院 社会学研究所 研. (Аналіз політики Сіньцзяну щодо стримування незаконної релігійної діяльності // Дослідження Інституту соціології Сіньцзянської академії соціальних наук.) – 2008. – URL: http://www.shehui.pku.edu.cn/upload/editor/file/20180714/20180714123104_7895.pdf.

⁴⁴ 新疆维吾尔自治区 2020 年国民经济和社会发展统计公报 // 经济发展司. (Сіньцзян-Уйгурський автономний район Національний статистичний бюлетень економічного та соціального розвитку за 2020 рік // Департамент економічного розвитку.) – 2021. – URL: <https://www.neac.gov.cn/seac/xxgk/202108/1150387.shtml>.

⁴⁵ Country Reports on Terrorism 2014 // U.S. Department of State. – 2015. – URL: <https://2009-2017.state.gov/documents/organization/239631.pdf>.

⁴⁶ H.R. 649, Uyghur Human Rights Policy Act of 2019 // 116TH CONGRESS 1ST SESSION. – 2019. – URL: <https://gop-foreignaffairs.house.gov/legislation/h-r-649-uyghur-human-rights-policy-act-of-2019/>.

⁴⁷ 全国人大外事委员会就美国国会众议院通过“2019 年维吾尔人权政策法案”发表声明 // 新华网. (Комітет із закордонних справ Всекитайського збору народних представників оприлюднив заяву щодо ухвалення Палатою представників США «Закону про політику прав людини уйгурів 2019 року» // Xinhuanet.) – 2019. – URL: http://www.xinhuanet.com/world/2019-12/04/c_1125306654.htm.

«Східного Туркестану»⁴⁸. Підтвердженням активної реалізації зовнішньополітичної стратегії Китаю є так звані «Білі книги КНР».

Серед яких значимими для дослідження є:

Біла книга «Боротьба з тероризмом та екстремізмом, захист прав людини у Сіньцзяні» - опис терористичної загрози, способів боротьби з нею та необхідність подібної політичної діяльності крізь призму необхідності захисту прав людини та підтримки єдності КНР⁴⁹.

Біла книга «Професійна та освітня підготовку у Сіньцзяні» - обґрунтування «гнучкої сили» як ефективного засобу боротьби з поширенням тероризму та релігійного екстремізму та як засобу підтримки розвитку регіону⁵⁰.

Біла книга «Історичні свідчення рівності, єдності та розвитку всіх національностей Сіньцзян-Уйгурського автономного району» - обґрунтування підтримки розвитку всіх етнічних груп у Сіньцзяні та державної регуляції цього розвитку у регіоні⁵¹.

Також можна зазначити аналіз Центрального уряду КНР змісту Білої книги «Розвиток та прогрес у Сіньцзяні», а саме значення проблеми діяльності руху «Східного Туркестану» в регіоні та проблеми розвитку

⁴⁸ China's Defensive National Defense Policy in the New Era // Ministry of National Defense of the People's Republic of China – URL: <http://eng.mod.gov.cn/defense-policy/index.htm>.

⁴⁹ "新疆的反恐、去极端化斗争与人权保障" 白皮书 // 国务院新闻办公室网站. (Біла книга «Боротьба з тероризмом, дерадикалізація та захист прав людини в Сіньцзяні» // Веб-сайт Інформаційного офісу Державної ради.) – 2019. – URL: <http://www.scio.gov.cn/zfbps/ndhf/39911/Document/1649848/1649848.htm>.

⁵⁰ "新疆的职业技能教育培训工作" 白皮书 // 国务院新闻办公室网站. (Біла книга «Професійна освіта та навчання в Сіньцзяні» // Веб-сайт Інформаційного офісу Державної ради.) – 2019. – URL: <http://www.scio.gov.cn/zfbps/ndhf/39911/Document/1662044/1662044.htm>.

⁵¹ "新疆各民族平等团结发展的历史见证" 白皮书 // 国务院新闻办公室网站. (Біла книга «Історичне свідчення рівності, єдності та розвитку всіх етнічних груп у Сіньцзяні» // Сайт Інформаційного офісу Державної Ради.) – 2015. – URL: <http://www.scio.gov.cn/zfbps/ndhf/2015/Document/1450411/1450411.htm>.

пов'язанні з терористичною загрозою⁵². Питання діяльності та специфіки функціонування руху «Східного Туркестану» викладено у доробку інформаційного бюро Державної Ради КНР⁵³.

Важливе місце у дослідженні займає висвітлення питання тероризму у контексті *інформаційного доробку міжнародних організацій, міжнародних угод та договорів*. Наприклад питання руху «Східного Туркестану» розглядається Радою безпеки ООН⁵⁴, а також щодо протидії загрози тероризму займається Контртерористичне управління ООН у своїй Глобальній контртерористичній стратегії⁵⁵, яка передбачає усунення умов поширення даної загрози, а також набір заходів боротьби з нею. Крім того ООН сприяє зміцненню потенціалу держав щодо запобігання тероризму та боротьби з ним як фундаментальної основи подолання цієї загрози. Забезпечення безпеки та стабільності на великому Євро-Азійському просторі та розгляд протистояння новим викликам та загрозам у зміцненні торговельно-економічної та культуно-гуманітарної співпраці в регіоні, розгляд антитерористичної діяльності⁵⁶. Способи та план боротьби з фінансуванням тероризму - це доклад цільової групи Організації Об'єднаних Націй щодо здійснення контртерористичних заходів, до пунктів плану якого входять заходи, які спрямовані на усунення умов які сприяють поширенню тероризму, заходи щодо попередження тероризму та боротьби з ним, заходи щодо нарощування потенціалу держав щодо боротьби з терористичною

⁵² "新疆的发展与进步"白皮书解读 // 中央政府门户网站. (Інтерпретація Білої книги «Розвиток і прогрес Сінцзяну» // Центральний урядовий портал.) – 2009. – URL: http://www.gov.cn/jrzq/2009-09/21/content_1422520_2.htm.

⁵³ "East Turkistan" Terrorist Forces Cannot Get Away with Impunity // Information Office of State Council. – 2002. – URL: <http://www.china.org.cn/english/2002/Jan/25582.htm>.

⁵⁴ Eastern Turkistan Islamic Movement // United Nations Security Council. – 2011. – URL: http://un.org/securitycouncil/sanctions/1267/aq_sanctions_list/summaries/entity/eastern-turkistan-islamic-movement.

⁵⁵ Глобальная контртеррористическая стратегия ООН // Контртеррористическое управление ООН – URL: <https://www.un.org/counterterrorism/ru/un-global-counter-terrorism-strategy>.

⁵⁶ Роль Шанхайской организации сотрудничества в противодействии угрозам мира и безопасности // Хроника ООН – URL: <https://www.un.org/ru/chronicle/article/21818>.

загрозою⁵⁷. Серед міжнародних договорів щодо боротьби з тероризмом автором було використано наступні:

- 1) Шанхайська конвенція «Про юоротьбу з екстремізмом»⁵⁸;
- 2) Пекінська декларація «Щодо зміцнення співпраці поліції Китаю, Південної Кореї та Японії з АСЕАН»⁵⁹;
- 3) Угода про співпрацю в галузі виявлення та перекриття каналів проникнення на території держав - членів Шанхайської організації співпраці осіб, причетних до терористичної, сепаратистської та екстремістської діяльності⁶⁰;
- 4) Угода про порядок організації та проведення спільних антитерористичних заходів на територіях держав – членів Шанхайської організації співробітництва⁶¹;
- 5) Душанбінська декларація двадцятиліття ШОС⁶²;

Інформація з сайтів посольств. Зусилля КНР щодо дерадикалізації Сінцзяну, Китай проводить активну політику у даному напрямку та обмежує

⁵⁷ Борьба с финансированием терроризма // Организация Объединенных Наций. – 2009. – URL:

<https://www.un.org/counterterrorism/ctitf/sites/www.un.org.counterterrorism.ctitf/files/financing.pdf>.

⁵⁸ Шанхайская конвенция О борьбе с терроризмом и экстремизмом // Шанхай. – 2001. – URL:

https://eurasiangroup.org/files/uploads/files/International_legal_documents/Conventions/shanghai_conv.pdf.

⁵⁹ Столичные полиции стран-членов АСЕАН, Китая, Японии и Республики Корея готовы укреплять сотрудничество // Агентство Синьхуа. – 2005. – URL: <http://russian.people.com.cn/31521/3621643.html>.

⁶⁰ Соглашение о сотрудничестве в области выявления и перекрытия каналов проникновения на территории государств - членов Шанхайской организации сотрудничества лиц, причастных к террористической, сепаратистской и экстремистской деятельности // ШОС. – 2006. – URL: <https://docs.cntd.ru/document/902320010>.

⁶¹ Соглашение о порядке организации и проведения совместных антитеррористических мероприятий на территориях государств - членов Шанхайской организации сотрудничества // ШОС. – 2008. – URL: <https://docs.cntd.ru/document/499081247>.

⁶² Душанбинская декларация двадцатилетия ШОС // ШОС. – 2021. – URL: <http://rus.sectesco.org/news/20210917/779142.html>.

доступ ззовні до регіону - встановлює державний контроль над ним⁶³, також огляд становища Сіньцзяна та розуміння складності ситуації основна умова вироблення ефективної стратегії подолання проблеми та недопущення розповсюдження терористичної загрози на території Китайської Народної Республіки⁶⁴.

Виступи, промови політичних діячів та урядових осіб. До даної групи джерел належать інтерв'ю, промови лідерів та урядовців тощо. Зокрема для дослідження особливе значення має виступ Сі Цзіньпіна з промовою на другій робочій нараді центрального комітету Комуністичної партії Китаю з питань Сіньцзяну, у якому Він зазначив терористичну діяльність як перепону для політики забезпечення національної та етнічної єдності у регіоні. Також зазначив на підсиленні інтеграційних процесів заради гомогенізації населення Сіньцзяну⁶⁵. Голова Управління щодо протидії тероризму Міністерства суспільної безпеки КНР у своєму інтерв'ю відзначає необхідність превентивних заходів боротьби проти терористичної загрози, застосовувати будь-які засоби у досягненні цілі - як «жорстку» так й «гнучку» сили⁶⁶. Інтерв'ю з главою уряду Сіньцзяну з питань боротьби з тероризмом у якому Він також наголошує на значенні «гнучкої сили» у

⁶³ China contributes to global anti-terror cause with deradicalization efforts in Xinjiang: FM // Embassy of the People's Republic of China in the Republic of Poland. – 2020. – URL: <https://www.mfa.gov.cn/ce/cepl/pol/zgyw/t1730545.htm>.

⁶⁴ Facts show July 5 riot "far beyond ordinary violent matter" // Embassy of the People's Republic of China in the Islamic Republic of Pakistan. – 2009. – URL: http://pk.chineseembassy.org/eng/gyzg/200907/t20090720_1212102.htm.

⁶⁵ 习近平在第二次中央新疆工作座谈会上发表重要讲话 // 新华网. (Сі Цзіньпін виступив з важливою промовою на 2-му Центральному робочому форумі Сіньцзяна // Xinhuanet.) – 2014. – URL: http://www.xinhuanet.com/photo/2014-05/29/c_126564529.htm.

⁶⁶ 公安部反恐局负责人谈中国反恐措施 // 新华网. (Голова Контртерористичного бюро міністерства громадської безпеки розповідає про антитерористичні заходи Китаю // Xinhuanet.) – 2006. – URL: <http://news.sina.com.cn/o/2006-08-26/18119856460s.shtml>.

боротьбі з терористичною загрозою, як основним засобом попередження сепаратизму та екстремізму в регіоні⁶⁷.

Інформація опублікована у ЗМІ. Джерела даної групи являють собою інформацію опубліковану у засобах масової інформації, наприклад презентація нової концепції державної безпеки Сі Цзіньпіна, опублікована у китайській щоденній газеті «Женьмінь Жибао». Дана публікація висвітлює концепцію національної безпеки КНР у зовнішньополітичному вимірі, як «пошук спільної мови при збереженні відмінностей між азійськими сусідами» - тобто пропозиція об'єднання Азії під прапором КНР⁶⁸. Основна терористична загроза для КНР зосереджена у Сінцзян-Уйгурському регіоні, а отже щоб зрозуміти та визначити питання тероризму у зовнішній політиці Китаю слід спершу дослідити витoki як терористичних загроз так й засоби які КНР застосовує у цих випадках, адже це випробування ефективності цих засобів та відповідно їх впровадження у майбутньому для подолання зовнішньої терористичної загрози під час розширення китайської сфери впливу в регіоні. Так КНР активно розвиває антитерористичні сили, створює спеціальні органи для боротьби з даною загрозою⁶⁹, створення місцевих антитерористичних груп⁷⁰ та розширення силових структур регіону з підвищеною терористичною загрозою⁷¹. Також слід зазначити, що спектр

⁶⁷ Full transcript: Interview with Xinjiang government chief on counterterrorism, vocational education and training in Xinjiang // Embassy of the People's Republic of China in the Republic of Maldives. – 2018. – URL: <https://www.mfa.gov.cn/ce/cemv//eng/zgyw/t1604721.htm>.

⁶⁸ 习近平新国家安全观 // 人民网. (Нова концепція національної безпеки Сі Цзіньпіна // People's Daily Online.) – 2014. – URL: <http://world.people.com.cn/n/2014/0606/c1002-25114042.html>.

⁶⁹ 中国反恐“协调小组”升级为“领导小组” // 长江网. («Координаційна група» Китаю з боротьби з тероризмом підвищена до «провідної групи» // Changjiang Net.) – 2013. – URL: <https://news.qq.com/a/20130901/000276.htm>.

⁷⁰ 桂田田. 揭秘“反恐工作领导小组” // 北京青年报. (Гуй Тяньтянь. Розкриття таємниці «Антитерористичної провідної групи» // Beijing Youth Daily.) – 2014. – URL: <http://cpc.people.com.cn/n/2014/0526/c64387-25063961.html>.

⁷¹ 新疆最新招聘 18610 余人, 都是好单位! 政府机关、公安、教师全都有, 快啵给身边需要的人 // 搜狐. (Сінцзян нещодавно набрав понад 18 610 осіб, усі з яких є хорошими підрозділами! Державні установи, громадська безпека та вчителі доступні, будь ласка,

використовуваних заходів щодо боротьби з тероризмом включає й репресивний апарат - ізоляцію місцевого населення за їх приналежністю до певного етносу чи релігійної групи⁷².

Отже, можемо констатувати, що проаналізованих і систематизованих джерел на такі групи, як: внутрішньодержавне законодавство, інформація з сайтів Посольств, ЗМІ, інтерв'ю та промови лідерів, документи міжнародних організацій, виявилось достатньо для проведення дослідження на тему розкриття питання тероризму у зовнішній політиці Китаю. Зазначені документи склали деталізовану основу для об'єктивного аналізу зовнішньої політики Китаю щодо терористичної загрози, яка проявляється у формі подолання основної терористичної загрози – внутрішнього, який локалізований на території Сіньцзян-Уйгурського автономного регіону та має прямі зв'язки зі світовими терористичними організаціями та рухами, а також активної діяльності дипломатії КНР у питаннях тероризму.

1.3. Теоретико-методологічні основи дослідження

У даній роботі методи та методологія дослідження передусім зумовлені зазначеними у вступі об'єктом й предметом дослідження, метою та поставленими завданнями.

Задля дотримання об'єктивності та всебічності, а також повноти даного дослідження, отримання достовірних і обґрунтованих науково висновків щодо даної роботи – застосовано сукупність загальнонаукових та спеціально-наукових методів, підходів та принципів наукового пізнання, що мало на меті сприяти поглибленому вивченню питання тероризму у зовнішній політиці Китаю.

поділіться ними з оточуючими // Sohu.) – 2019. – URL: https://www.sohu.com/a/290588182_818603.

⁷² China's Algorithms of Repression // Human Rights Watch. – 2019. – URL: https://www.hrw.org/sites/default/files/report_pdf/china0519_web.pdf.

Щодо застосованих принципів, то основними, серед тих, які використав автор, стали наступні принципи: об'єктивності, історичності, системності.

Принцип об'єктивності передбачає розгляд питання крізь призму об'єктивних закономірностей. За допомогою даного принципу аналіз процесів та наявних фактів – такими які вони є. У цьому дослідженні джерельна база представлена наступними джерелами інформації: офіційні документи внутрішньої політики, внутрішньодержавне законодавство, інформаційні доробки міжнародних організацій щодо питання тероризму, міжнародні угоди та договори учасниками яких є КНР, а також виступи та промови політичних та урядових осіб, інформація опублікована в ЗМІ та на офіційних сайтах посольств. Даний принцип передбачає опору на факти, комплексний розгляд та аналіз проблеми. Недоліком даного принципу є те, що відсутність доступу до першоджерел унеможливорює стовідсоткову об'єктивність дослідження.

Застосування історичного принципу передбачає розгляд проблеми крізь призму розгляду всіх історичних факторів, явищ та подій відповідно до конкретних історичних обставин, в їхньому взаємозв'язку та взаємообумовленості. Будь-яке історичне явище має вивчатися в динаміці: перші прояви терористичної загрози для Китаю, які етапи пройшла еволюція засобів боротьби з цією загрозою, якого прогресу досягло на той чи інший момент часу. Принцип історизму також вимагає, щоб кожне історичне явище розглядалося у зв'язку з конкретним досвідом історії, у світлі подальших подій. Даний метод дозволяє «вжитися» в історію, зрозуміти та оцінити мотиви застосування тих чи інших засобів у політиці, прослідкувати динаміку цих змін.

Системний принцип застосування якого передбачає комплексне дослідження великих і складних об'єктів (систем), досліджені їх як єдиного цілого усіх елементів та частин. Дозволяє розглядати кожне явище та об'єкт дослідження як окрему систему, зі своєю структурою.

Використання пізнавального, або когнітивного, принципу обумовлене загальною філософською теорією пізнання та дозволяє зрозуміти основу ідейного базису проблеми тероризму у зовнішній політиці Китаю.

У ході дослідження автор керувався наступними підходами: системним, комплексним, історичним та структурно-функціональним.

Системний підхід є одним з основних у дослідженні питання тероризму у зовнішній політиці Китаю, адже дане питання поширюється на багатьох акторів міжнародних окрім КНР. Так як зміни у поведінці одного або декількох акторів або у групи акторів, які являють собою підсистеми міжнародних відносин, здатні викликати зміни у свій системі міжнародних відносин⁷³. Саме за допомогою даного підходу можливо виявити специфіку зовнішньої політики Китаю щодо терористичної загрози у комплексі разом з іншими акторами міжнародної політики.

Комплексний підхід дозволив розглянути зовнішню політику Китаю щодо тероризму з внутрішньою антитерористичною діяльністю, а також з діяльністю держав та міжнародних організацій регіону.

Історичний підхід дає змогу вивчити виникнення, формування та розвиток контртерористичних заходів у розрізі зовнішньої політики КНР. Важливість історичного підходу полягає у тому, що саме в його рамках можна прослідкувати конкретно історичну складову терористичної загрози для Китаю. Результат застосування історичного підходу служить основою для виявлення і встановлення загальних історичних закономірностей, властивих досліджуваному предмету⁷⁴.

Структурно-функціональний підхід являє собою вдосконалений спосіб дослідження процесів як системно-організаційної цілісності у якому кожний

⁷³ Цыганков П. А. Системный подход в теории международных отношений / Цыганков П. А. // Вестник Московского университета. Серия 12. Политические науки.. – 2013. – URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sistemnyy-podhod-v-teorii-mezhdunarodnyh-otnosheniy>.

⁷⁴ Глава 19 Методы исторического исследования – URL: <https://www.socionauki.ru/book/files/tmh/386-408.pdf>.

елемент є певне функціональне значення. Питання тероризму у зовнішній політиці Китаю автором було проаналізовано як підсистеми: економічна складова, нормативна складова, культурно-релігійна складова та політична складова. Кожна з цих підсистем має певну функцію для підтримки цілісності загальної системи.

Отже, автором наведено основні принципи та підходи дослідження питання тероризму у зовнішній політиці. Автор використав як загальні так й конкретно та підходи. Зазначена робота виконана на основі системного, комплексного, історичного та структурно-функціонального підходу з використанням об'єктивного, історичного, системного та когнітивного (пізнавального) принципів.

Методи наукового дослідження являють собою спосіб вивчення явищ та здійснення власне дослідження, являють собою певну кількість засобів реалізації процедури дослідницького пошуку та перетворення дійсності. До методів теоретичного дослідження належить наступне: абстракція та конкретизація, аналіз та синтез, порівняння, періодизація, групування, узагальнення⁷⁵. Теоретичний рівень розкриває внутрішню структуру та закономірності розвитку, взаємодію та обумовленість систем та явищ.

Аналіз являє собою смислове чи реальне розділення об'єкта на складові частина з метою їх окремого дослідження, заради дослідження ролі зовнішньополітичних курсів країн, які спричиняють нестабільність системи міжнародних відносин.

Суть синтезу полягає у поєднанні частин інформації чи предмета в єдине ціле. Комплексні висновки в питанні тероризму у зовнішній політиці Китаю є прями наслідком застосування аналізу та синтезу автором у ході дослідження. Також бачимо, що відбувається постійний розвиток зовнішньої

⁷⁵ Новиков А.М. Методология научного исследования / Новиков А.М., Новиков Д.А. // Либроком. – 2010. – URL: <http://www.methodolog.ru/books/mni.pdf>.

політики КНР у питаннях терористичної загрози для національних інтересів Китаю.

Метод класифікації – поділ всіх предметів, які розподіляються на окремі групи відповідно до необхідних ознак. Після використання цього методу, можна зазначити, що до основних принципів класифікації можна віднести наступні положення:

1. Всі члени поділу у сумі являють собою вихідне поняття;
2. Розбиття на групи (класи) проводять відповідно до одного або невеликого числа ознак (основи класифікації), які мають істотне значення;
3. Члени поділу не повинні взаємно виключати один одного;
4. Розподіл на класи повинен бути безперервним, без стрибків.

Сходження від абстрактного до конкретного є загальною формою наукового пізнання закону відображення дійсності в мисленні⁷⁶. Згідно до даного методу процес пізнання ділиться на два етапи. Перший - перехід від чуттєво-конкретного до абстрактного визначення. Єдиний об'єкт розкладається та описується багатьма поняттями та судженнями. Суть другого етапу це перехід від абстрактного до конкретного. Тобто від абстрактних визначень об'єкта до конкретного в пізнанні. Даний етап відновлює загальну цілісність об'єкта дослідження.

Дані етапи безпосередньо взаємообумовлені між собою. Перехід від абстрактного до конкретного неможливий без попереднього розкладу об'єкта на складові. Тобто даний метод є способом пізнання з яким мислення виходить із конкретного в дійсності до абстрактного в мисленні.

Нормативно-ціннісний метод спрямовує увагу на поєднання значення політичного явища щодо окремих членів суспільства, загальну оцінку цих явищ з точки зору блага, справедливості, гідності особистості й інших цінностей. При застосування даного методу було застосовано аналіз

⁷⁶ Поняття методу. Класифікація методів наукового пізнання та їх характеристика // Наукова бібліотека юридичного університету імені Ярослава Мудрого – URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/4%20KURS/4/1/09H2R9_2.htm.

моральних цінностей та норм у розрізі проблеми тероризму у зовнішній політиці КНР, а саме точки зору радикально-налаштованих людей, терористів, владних структур, суспільства.

Застосування функціонального методу автором було проаналізовано взаємозв'язки взаємообумовленість тероризму, сепаратизму, екстремізму з економічним розвитком, релігійним та етнічним складом китайського суспільства, а також вплив на це зовнішньоекономічного становища регіону та світу. Метод акцентує увагу на факти й логіку політичних процесів, окремо від етнічної оцінки політичних явищ та процесів.

Суть методу групування полягає у розчленуванні вихідної сукупності даних групи, кожна з яких об'єднана спільними показниками⁷⁷. Цей метод використовувався для виділення груп джерельної бази, що використовувалась в даному науковому дослідженні.

Метод узагальнення встановлює загальні властивості і відносини предметів та явищ, визначення понять та зображені істотні, основні ознаки предметів або явищ даного класу. Узагальнення також застосовується заради виділення несуттєвого будь-якого предмета або явища. Даний метод є основою визначення висновків даного дослідження.

Важливе значення для написання роботи має критично-діалектичний метод, який дозволяє дослідити усі явища взаємозв'язку, взаємообумовленості та історичного розвитку зовнішньої та внутрішньої політики у питаннях тероризму Китайської Народної Республіки.

При використанні даного методу, проведено аналіз причинно-наслідкових зв'язків здійснення контртерористичних заходів на всіх рівнях, як ззовні так й всередині КНР. Зовнішня політики КНР щодо терористичної загрози еволюціювала починаючи з першими проявами тероризму на території Сіньцзян-Уйгурського автономного району КНР.

⁷⁷ Федорова Н.А. Математические методы в историческом исследовании / Федорова Н.А. // Казань: Казанский государственный университет Исторический факультет. – 1996. – URL: <http://window.edu.ru/resource/669/66669>.

Таким чином, описані вище методи принципи та підходи створюють можливість визначити суть питання тероризму у зовнішній політиці Китаю, а також виокремити основні фактори що впливають на формування даної політики, історичний контекст даного питання та значення антитерористичної політики в Азії для суб'єктів міжнародної політики даного регіону.

РОЗДІЛ 2.

ПИТАННЯ ТЕРОРИЗМУ НА МІЖНАРОДНІЙ АРЕНІ: ВИЗНАЧЕННЯ ТА ШЛЯХИ БОРОТЬБИ

2.1. Міжнародний тероризм: визначення, причини, форми, види, можливі наслідки

В національному та міжнародному праві відсутній єдиний підхід до визначення тероризму, також до єдиної уніфікованої думки щодо визначення тероризму не прийшли й іноземні та вітчизняні науковці. Тому можемо зробити висновок, що це політико-правове явище є надто складним та структурно різноманітним, і як наслідок важко надати йому єдине тлумачення.

Тому, необхідно звернутись через визначення інших науковців, а також охарактеризувати дане поняття через характерні риси для кращого розуміння.

Так В. Ємельянов проаналізувавши та узагальнюючи діяння й ознаки складів злочинів терористичної спрямованості, визначених в Кримінальних кодексах держав – учасників СНД, надає таке визначення тероризму - це публічно здійснювані загальнонебезпечні дії або погрози, спрямовані на залякування населення або соціальних груп, в цілях прямої або непрямої дії на ухвалення якогонебудь рішення або відмова від нього в інтересах терористів⁷⁸, а відомий фахівець із питань вивчення тероризму Ю. Антонян вважає, що тероризм – це насильство, яке містить загрозу іншого, ще більшого насильства для того, щоб викликати паніку, зруйнувати або порушити державний чи суспільний порядок, викликати страх, примусити противника прийняти бажане рішення, викликати політичні та інші зміни⁷⁹.

⁷⁸ . Ємельянов В.П. Злочини терористичної спрямованості/ В. П. Ємельянов// Вісник Академії правових наук України. № 4, 1998. URL:

https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI-2013/Emelynov_zlochunu_1997.pdf

⁷⁹ Антонян Ю.М. Терроризм: Криминологическое и уголовно-правовое исследование./ Ю. М. Антонян/ — М., 1998. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/2000-03-085-antonyan-yu-m>

Щодо міжнародного тероризму справа ще більш складна, оскільки наявна велика кількість міжнародних договорів, що встановлює основи боротьби з тероризмом, проте не надають визначення міжнародному тероризму. Тому вартим уваги є дослідження науковиці К. Важної, яка визначає такі різновиди підходів до визначення міжнародного тероризму:

- 1) підхід, який визначає, що тероризм – це міжнародний злочин (деякі з вчених взагалі окремо наголошують, що тероризм є міжнародним злочином саме за звичаєвим міжнародним правом)
- 2) підхід, який встановлює, що тероризм слід віднести до злочинів міжнародного характеру (або транснаціональних злочинів). Деякі вчені дотримуються такої точки зору відповідно до власних переконань про сутність тероризму, інші дослідники підтримують такий підхід у зв'язку з тим, що вказане питання є спірним і у міжнародному праві немає положення, яке б визначало тероризм як міжнародний злочин
- 3) підхід за яким тероризм – це злочин за національним правом⁸⁰

Такий видатний румунський юрист-міжнародник Президент Міжнародної асоціації з кримінального права Веспасіан В.Пелла у своєму меморандумі, що містив перелік міжнародних злочинів, пропонував віднести «акти тероризму, що впливають на міжнародні відносини» до категорії міжнародних злочинів.

Інші вчені навіть характеризують тероризм як «війну ХХ століття». Єгепетський політолог М. Сід-Ахмед зазначає: «Технологічний розвиток, який досяг непередбачуваних рівнів, призвів до того, що війна у класичному значенні слова стала неможливою, якщо не абсурдною. Оскільки абсурдність

terrorizm-kriminologi-cheskoe-i-ugolovno-pravovoe-issledovanie-m-schit-m-1998-305-s-bibliogr-s-296-304

⁸⁰ Важна К.А. Проблеми визначення поняття й сутності тероризму в міжнародному праві. Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти, URL: <http://international-relations.knukim.edu.ua/article/view/249036>

війни не означає закінчення конфлікту, боротьба тепер загрожує прийняти інші форми із специфічної точки зору, тероризм може розглядатися як продовження війни, а не лише політики іншими засобами».

Деякі вчені, зокрема, В. Ємельянов, А.В.Щеглов, розглядають невинних людей та об'єкти матеріальної сфери як безпосередній об'єкт тероризму, а державний устрій як загальний об'єкт посягання⁸¹. В. Петрищев зазначає, що якщо вчиняється терористичний акт, то у якості його цілі виступає не саме вбивство – воно тут є засобом, а намір здійснити вплив на політичну систему суспільства, правопорядок, соціальну обстановку тощо.

Так само і знищення матеріальних об'єктів є не кінцевою ціллю, а засобом примусити владу вчинити вигідні для терористів дії.

Міжнародний тероризм у багатьох випадках є явним і грубим порушенням Статуту ООН, про що свідчать характер, тяжкість і масштаб даного правопорушення. Критерії характеру, тяжкості і масштабу були використані для кваліфікації акту агресії Конференцією з огляду Додатку III до Резолюції RC/Res.6 при прийнятті поправок до Римського статуту Міжнародного кримінального суду.

У згаданому Додатку III вказується, що трьох компонентів – характеру, тяжкості і масштабу – повинно бути достатньо для того, щоб визначити певне порушення (у Додатку йшлося про факт агресії) як «явне» порушення Статуту ООН. Жодний із компонентів сам по собі не є достатньо вагомим для того, щоб відповідати стандарту «явного» порушення⁸².

Тому, на нашу думку, оцінюючи аналогічним чином характер, тяжкість і масштаб тероризму, доцільними видаються позиції вчених про віднесення тероризму до категорії міжнародних злочинів

⁸¹ Емельянов В.П. Терроризм и преступления с признаками терроризирования: уголовно-правовое исследование URL: <https://www.twirpx.com/file/638367/>

⁸² Vazhna, K. Зміст концепції кримінальної відповідальності держави. URL: <http://international-relations.knukim.edu.ua/article/view/177644>

Відтак, як ми помітили, міжнародний тероризм з методологічної точки зору досить складне явище, хоча і з його вивчення наявна велика кількість досліджень.

Щодо причин міжнародного тероризму, то до них слід віднести такі:

- сприйняття депривації та нерівності, особливо серед культурно визначених груп. Це може призвести до громадянського насильства, частиною якого може бути тероризм. Тероризм являє собою соціальний контроль знизу, оскільки атаки спрямовані на цілі, що символізують центральний уряд або вищу спільноту.
- відсутність політичної легітимності та передбачуваності, а також відсутність інтеграції політичної окраїни заохочує ідеологічний тероризм. Можливість тероризму посилюється етнічною різноманітністю.
- тероризм в одній країні може перекинутися на сусідні країни. ЗМІ можуть впливати на моделі тероризму, покращуючи порядок денний, підвищуючи летальність та розширюючи транснаціональний характер.
- гендерний дисбаланс, висока частка неодружених чоловіків посилюють асоціацію з внутрішньосоціальним насильством і нестабільністю. Політичне та кримінально вмотивоване насильство в основному є діяльністю молодих неодружених чоловіків.
- вікна можливостей, коли терористичне насильство може впливати на думку та ресурси. У разі мирних угод радикальні члени коаліційних груп відновлюють та ескакують бойові дії, щоб підірвати довіру та запобігти компромісу, таким чином відновлюючи ініціативу та уникаючи маргіналізації.
- гегемонія в міжнародній системі однієї або двох країн, чи окремих політичних устоїв спричинить високий рівень транснаціонального антисистемного тероризму в міру розвитку війни за посередництвом.

Тому тероризм може бути негативною реакцією на глобалізацію та модернізацію.

Тероризм може відбуватися в різних формах і випадках. Терористи можуть бути обділеними, неосвіченими, заможними та представниками обох статей. Це може відбуватися в розвинених і нерозвинених країнах, у різних режимах. Він охоплює ідеологію та релігію. Хоча те, що породжує тероризм, може відрізнятися від того, що з часом продовжує тероризм. Суспільства, які більше піддаються впливу, як правило, такі:

- бідні суспільства зі слабкими державними структурами. Вони більше схильні до громадянських воєн, ніж багаті країни, і, отже, зростає ризик тероризму.
- держави, залучені до демократичного перехідного періоду, а не до демократичних чи авторитарних режимів. Рівень транснаціонального тероризму найвищий у напівавторитарних державах.
- зазнає суспільних змін, спричинених модернізацією. Таким чином створюються умови для тероризму через мобільність, комунікацію, широке поширення цілей і аудиторії.
- слабкі та розпалені держави, які сприяють міжнародному тероризму. Поточні або минулі війни можуть мати терористичні мотиви. Збройні конфлікти також мають сприятливий вплив на транснаціональний тероризм⁸³.

Також Т. Герасимів та Н. Тиндик, поділяють причини тероризму на певні групи:

- соціально-економічні причини – до них відносять: економічні кризи, глибинні суперечності в економічній сфері, безробіття молоді, соціальна диференціація громадян, з яких за даними окремих

⁸³ Lia B., Skjølberg K. Causes of Terrorism: An Expanded and Updated Review of the Literature URL: <https://gsdrc.org/document-library/causes-of-terrorism-an-expanded-and-updated-review-of-the-literature/>

соціологічних досліджень, близько 20 % приймають нові економічні відносини, приблизно 30 люмпенізовані і 40-50% перебувають на роздоріжжі; низька ефективність роботи державного апарату і правоохоронних органів, відсутність ефективного механізму правового захисту населення, посилення тенденції вирішення суперечностей і конфліктів силовим способом

- правові причини серед них слід видіти такі: низький рівень правової культури населення, низький рівень юридичної техніки при складанні нових нормативно-правових актів, швидка зміна законів, нездатність людей адекватно реагувати на ці зміни так швидко, як це необхідно за сучасних умов.
- політичні причини до них відносять такі: загострення політичних конфліктів усередині держави, агресія відносно іншої держави, окупація, заохочення тероризму на державному рівні
- соціально-психологічні причини – різні етнічні кордони, виникнення різних національних, політичних, територіальних претензій однієї держави до іншої, незадоволеність змінами, відсутність у суспільстві однієї ідеології, переважання надії на радикальні політичні зміни житті в масовій психології населення, глобальна інформаційна система, що може спричинити інформаційні війни, проблеми психологічного стресу⁸⁴

О. Алексєєв систематизує причини поширення тероризму в світі. Серед них можна виділити такі: низький рівень матеріального забезпечення населення; небажання людей працювати, що породжує досить високий рівень безробіття; неорганізованість структур, відповідальних за отримання своєчасної інформації про підготовку терористичних актах та їх запобігання; корупціогенний фактор тощо.

⁸⁴ ТЕРОРИЗМ: теоретико-прикладні аспекти URL: http://www.college-business.dp.ua/docs/other_information_237.pdf

В повній мірі розкрити поняття «тероризму» видається можливим через дослідження його форм та видів. Так вперше про форми тероризму було вказано на міжамериканській конференції з прав людини у 1970 році, яка була присвячена тероризму і захисту населення від тероризму, тоді було визначено і три форми тероризму: соціальний; політичний; ідеологічний⁸⁵.

Можна також виділити інші форми тероризму: «хімічний тероризм», «біологічний тероризм», «психологічний тероризм». Нині відома така нова форма тероризму, як високотехнологічний тероризм, складовими частинами якого є кібертероризм (електронний, комп'ютерний тероризм) і космічний тероризм

Класифікація за видами є досить великою та різноманітною. До небезпечних видів тероризму дослідники зараховують політичний, інформаційний, економічний, соціальний (побутовий), суїцидний, технологічний, кримінальний і антидержавний тероризм. Зарубіжні дослідники виділяють такі види тероризму: психічний і злочинний (Дж. Белл); революційний, субреволюційний і репресивний (П. Уїлкінсон, Р. Шульц); ядерний, економічний, технологічний, екологічний та ін.

Також залежно від об'єкту замаху тероризм можна поділити:

- елітарний, при спробі замаху на посадових осіб органів державної влади, політиків, власників та керівників банків, компаній;
- функціональний, при спробі замаху на працівників правоохоронних органів, податкової служби, засобів масової інформації та ін.;
- промисловий, при нападі на великі підприємства, оборонні об'єкти, що виробляють зброю, отруйні чи інші хімічні речовини;

⁸⁵ Inter-American Specialized Conference on Human Rights: Resolution and Recommendation Concerning American Convention on Human Rights URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/international-legal-materials/article/abs/interamerican-specialized-conference-on-human-rights-resolution-and-recommendation-concerning-american-convention-on-human-rights/572FC2A7553DDCFB9F48BB162401D514>

- транспортний, при встановленні вибухових пристроїв в літаках, поїздах, автобусах, автомобілях, диверсії на нафто- та газопроводах.

За причинами виникнення тероризм науковці розрізняють:

- соціальний (ідеологічний), який має на меті корінну або часткову зміну економічного чи політичного устрою власної країни;

- національний, який здійснюється за етнічною ознакою та включає організації сепаратистського плану, що мають на меті боротьбу проти економічного та політичного диктату національних держав і монополій;

- релігійний тероризм виникає у тих випадках, коли релігійна основа стає визначальною в політичному протистоянні. Він поділяється на фундаменталістський (ісламський) та сектантський;

- кримінальний, який має особливий вплив під час проведення суспільно економічних перетворень, змін у законодавстві. (Цей вид тероризму характерний і для України, де є випадки вбивств кримінальними угрупованнями своїх конкурентів);

Останнім слід розглянути наслідки міжнародного тероризму. В даному випадку наслідки будуть залежати від види тероризму: наприклад економічний міжнародний тероризм спрямований на знищення або послаблення економіки, підвищення цін, витрата великої кількості грошей на відбудову того, що було знищено, політичний тероризм на деформацію суспільної свідомості, повалення існуючої форми існування держави та політичного і державного устрою. В загальному вигляді тероризм загрожує спочатку національній безпеці – на першому рівні, а на другому рівні – міжнародній безпеці, призводить до тяжких політичних, економічних, психологічних наслідків.

Отже, підсумовуючи вищезазначене потрібно підкреслити складність тлумачення терміну тероризм та визначення суті цього явища. Саме тому, з точки зору автора, тероризм це засіб та спосіб боротьби, який має на меті за рахунок застосування насилля та загрози інтенсифікації цього насилля

(терору) - задля досягнення політичних або інших цілей окремими людьми, групами людей або країнами. Так наприклад, з точки зору багатонаціональних країн - бажання національних меншин скористатись правом націй на самовизначення та у разі активних дій щодо цього, у тому числі й застосування насилля, буде сприйматися багатонаціональною країною саме як тероризм. Крім того прикладом державного тероризму - може бути Росія, наприклад, блокада міста Маріуполь або загроза страти полонених за псевдо законними причинами.

2.2. Форми та засоби боротьби із тероризмом міжнародною спільнотою

Хоча тероризм як політико-правове, соціально-економічне явище виникло досить давно, проте перші спроби боротьби з ними виникли досить нещодавно.

Однією з причин пошуку засобів та шляхів вирішення цієї проблеми був терористичний акт 11 вересня 2001 р. в Сполучених Штатах Америка. Саме тоді почали створюватись організації діяльність яких спрямована на запобігання тероризму.

Всі організації можна поділити на види ⁸⁶

1. Організації анархічного типу або групи, що ставлять собі за мету розв'язання певної проблеми, наприклад, організації, що борються за охорону навколишнього середовища, антиглобалісти тощо.

2. Організації, метою яких є «національне визволення» і створення національних держав, які орієнтуються на певні суспільні верстви.

3. Організації, орієнтовані на будь-яку релігію або секту, в число яких входить широкий прошарок населення.

4. Організації, які ставлять перед собою ідеологічні завдання і орієнтуються на певний соціальний клас, соціальну групу, а також підтримуються представниками одного досить вузького прошарку населення

Ми розглянемо дві організації це ООН і ШОС, адже саме учасником цих організацій є Китай.

Розпочати слід з ШОС – це Шанхайська організація співробітництва була заснована в 2001 р. Китаєм, Казахстаном, Киргизстаном, Росією, Таджикистаном і Узбекистаном, є найбільшою регіональною організацією

⁸⁶ Ярмош О. В. Хом'якова М.Є. Міжнародний тероризм та особливості боротьби з ним на регіональному рівні на прикладі ЄС та ШОС/ Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм». Вип.12, 2020 URL: https://scholar.google.ru/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=FlA8kYIAAAAJ&citation_for_view=FlA8kYIAAAAJ:pqnbT2bcN3wC

безпеки з точки зору загальної чисельності населення держав, що входять до їх складу. Протидія тероризму та насильницькому екстремізму займає важливу роль в політичному порядку денному ШОС.

Основними цілями діяльності ШОС – Співпраця в області безпеки в рамках ШОС направлена, перш за все, на боротьбу з тероризмом, сепаратизмом і екстремізмом. ШОС є першою з міжнародних організацій, яка недвозначно поставила питання про проведення боротьби з вищезгаданими «трьома силами». ШОС співпрацює з іншими органами з ООН, Міжнародною організацією з міграції, ЮНЕСКО та Європейським Союзом, а також співпрацює з Міжнародним комітетом Червоного Хреста.

Сама антитерористична політика була запроваджена з моменту підписання 15 червня 2001 року Шанхайської конвенції про боротьбу з тероризмом, сепаратизмом і екстремізмом, в якій вперше в світі дані чіткі визначення, вказані конкретні напрямки, форми і принципи боротьби з ними.

Так, конвенція надає визначення поняттям – тероризм⁸⁷:

а) будь-яке діяння, яке визнається як злочин в одному з договорів, перелічених у Додатку до цієї Конвенції (далі – Додаток), і як воно визначено у цьому договорі;

б) будь-яке інше діяння, спрямоване на те, щоб викликати смерть будь-якої цивільної особи або будь-якої іншої особи, яка не бере активної участі у військових діях у ситуації збройного конфлікту, або завдати їй тяжкого тілесного ушкодження, а також завдати значної шкоди будь-якому матеріальному об'єкту, як і організація, планування такого діяння, підсобництво його скоєнню, підбурювання щодо нього, коли мета такого діяння з його характеру чи контексту у тому, щоб залякати населення, порушити громадську безпеку або змусити органи влади або міжнародну організацію вчинити будь-яку дію або утриматися від її вчинення, та

⁸⁷ Шанхайська конвенція о борьбе с терроризмом, сепаратизмом и экстримизмом. URL: <http://www.kremlin.ru/supplement/3405>

переслідувані у кримінальному порядку відповідно до національного законодавства Сторін;

2) «сепаратизм» – яке-небудь діяння, спрямоване на порушення територіальної цілісності держави, у тому числі на відокремлення від неї частини її території, або дезінтеграцію держави, що здійснюється насильницьким шляхом, а також планування та підготовка такого діяння, підсобництво його вчиненню, підбурювання до нього, та переслідувані у кримінальному порядку відповідно до національного законодавства Сторін;

3) «екстремізм» – будь-яке діяння, спрямоване на насильницьке захоплення влади або насильницьке утримання влади, а також на насильницьку зміну конституційного ладу держави, а також насильницьке посягання на громадську безпеку, у тому числі організація з вищезазначених цілей незаконних збройних формувань або участь у них, та переслідувані у кримінальному порядку відповідно до національного законодавства Сторін⁸⁸.

Також, відповідно до конвенції було створено спеціальний орган – Регіональна антитерористична структура (РАТС). Проте, в діяльності ШОС є певні недоліки, недостатня висока технологічна оснащеність силових структур і дефіцит професійних кадрів.

Але найголовнішим органом з протидії тероризму є ООН. Порівнюючи ці дві інституції, варто вказати, що ШОС є досить локальним, адже членство в ній займають лише 6 країн, хоча ці країни є досить великими і могутніми. Конвенція на основі якій діє ШОС є однобокою зумовлена на захист раніше названих країн, в даному випадку до сфери захисту не беруться інші країни.

ООН недаремно ж центральним ключовим суб'єктом в сфері протидії тероризму.

Виділяючи ООН як ключовий суб'єкт протидії тероризму на міжнародному рівні, слід перш за все наголосити на тому, що в процес

⁸⁸ Шанхайська конвенція о боротьбе с терроризмом, сепаратизмом и экстримизмом. URL: <http://www.kremlin.ru/supplement/3405>

протидії більш всього залучені такі органи ООН як Рада Безпеки ООН та Генеральна Асамблея ООН. Як зазначає Л. В. Новікова, з організаційнофункціональної точки зору, діяльність Ради Безпеки ООН як до речі й Генеральної Асамблеї ООН, не розрахована на цілеспрямовану протидію тероризму в усіх його проявах, проте антитерористична складова функціонування Ради Безпеки ООН є складовим елементом координаційної політики з підтримання миру та безпеки в різних регіонах планети⁸⁹.

Зазначені центральні органи ООН формують міжнародну антитерористичну політику шляхом видання обов'язкових для країн-членів нормативних документів і через діяльність спеціалізованих органів.

Важливим для діяльності ООН у сфері протидії тероризму є підписання у вересні 2006 року Глобальна контртерористична стратегія ООН, яка окреслила спільні стратегічні рамки для боротьби з світовим тероризмом. Стратегія є унікальним інструментом активізації зусиль міжнародної спільноти щодо боротьби з тероризмом за чотирма напрямками:

- усунення умов, що сприяють поширенню тероризму;
- запобігання тероризму і боротьба з ним;
- нарощування потенціалу держав-членів щодо попередження тероризму і боротьби з ним та посилення ролі системи ООН в цьому відношенні;
- забезпечення поваги прав людини для всіх і верховенства закону як фундаментальної основи для боротьби з тероризмом.

Також, при Генеральній Асамблеї ООН були створені спеціальні органи, основними напрями діяльності яких є боротьба та запобігання терористичній діяльності, до них відносяться такі:

⁸⁹ Новікова Л. В. Рада Безпеки Організації Об'єднаних Націй як інституція протидії тероризму. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм». 2014. URL: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=VKhMv_2014_1144_4\(2\)__7](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=VKhMv_2014_1144_4(2)__7)

- Управління ООН по боротьбі з тероризмом (UNOCT) в яке входить Контртерористичний центр ООН;
- Сектор з попередження тероризму Управління ООН з наркотиків і злочинності;
- Міжрегіональний науково-дослідницький інститут ООН з питань злочинності та правосуддя;
- Канцелярія Цільової групи із здійснення контртерористичних заходів, на яку покладено обов'язок координації та узгодження дій.
- При РБ ООН діють такі спеціалізовані органи протидії тероризму як:
- Контртерористичний комітет з його Виконавчим директором;
- Комітет з санкцій проти ІГІЛ та «Аль-Каїди»;
- «Група експертів 1540»⁹⁰.

Отже, і ШОС і ООН є ключовими міжнародними організаціями членами яких є і Китай. Проте ООН є більш впливовою на міжнародній арені і має свою юридичну силу на більшу кількість суб'єктів міжнародного права.

Також, важливою організацією, точніше можна сказати наднаціональним утворенням яке веде боротьбу з тероризмом є ЄС, так як і ШОС і ООН співпрацює з ЄС, то необхідним є і розгляд цієї організації.

ЄС розпочав свою роботу в напрямку протидії та запобіганню тероризму в 2005 році, прийнявши стратегію з протидії тероризму в тому ж році.

Цією стратегією Європейський союз прийняв на себе певні обов'язки, а саме боротися з тероризмом по всьому світу, дотримуючись при цьому права людини і дозволяючи громадянам жити в світі свободи, безпеки та справедливості. Спеціально уповноваженого органу створено не було, тому основні компетенцію виконували головні інституції ЄС, а саме Європейський парламент, Європейська рада та Європейська комісія.

⁹⁰ Ю.Б. Данильченко Організація Об'єднаних націй як ключовий суб'єкти протидії тероризму на міжнародному рівні. Актуальні проблеми правового забезпечення протидії злочинності. Харків 2020 URL: https://library.pp-ss.pro/index.php/ndippsn_20200514/article/view/danylchenko

Отже, кажучи про систему органів по запобігання тероризму слід сказати, що в світі існують такі органи, їх діяльність регулюються прийнятими резолюціями, конвенціями та стратегіями, основні питання, що стоять на питанні денному цих організацій це:

- Захист прав та свобод людини стосовно заходів по боротьбі з тероризмом;
- Попередженні я припинення фінансування тероризму;
- Нерозповсюдження зброї масового знищення;
- Співпраця з питань боротьби з тероризмом.

Є і проблеми це відсутність визначення міжнародний тероризм, відсутність чіткого поділу повноважень і функцій між органами, що існують, і складна процедура прийняття рішень.

РОЗДІЛ 3.

ПРИЧИНИ ТЕРОРИСТИЧНИХ ЗАГРОЗ ДЛЯ КИТАЮ

3.1. Соціально-політична диференціація прибрежного і внутрішнього Китаю як фактор до зародження та прояву тероризму

Тероризм дуже складно політико-правове явище, в тому числі на нього впливають і соціально-економічні причини серед яких в Китаї найголовнішою проблемою є розшарування суспільства на багатих та бідних. Бідність, з метафізичної точки зору, являє собою стан людського буття - за якого людина обмежена у можливості достойного рівня життя, відповідно до соціальних норм прийнятих у окремого суспільства та пов'язане з межею фізичного виживання людини, спроможності до реплікації в рамках суспільних норм. Наприклад обмеженість у доступі до якісної освіти, медицини, їжі, тощо. Так незважаючи на те, що значна частина населення живе бідно, в країні нараховують сім мільярдів, а середній капітал учасників рейтингу, що об'єднав 400 найбагатших китайців, становить приблизно 200 млн доларів США. Однак слід також враховувати, що існує диспропорція розвитку регіонів, а тому й концентрація бідного населення може суттєво відрізнитися в реальності. Загалом бідність сама по собі є криміногенним фактором, а отже й чудовим підґрунтям для розповсюдження та вкорінення тероризму.

В Китаї проводилось багато реформ і за роки проведених реформ, китайське суспільство перетворилось в досить контрастне. Так як в Китаї різні регіони розвиваються по-різному, галузева і корпоративна монополізація ринку, наявність нелегальних доходів, високий рівень корупції – наявність всіх цих проблем є причинами такого розшарування в суспільстві. Нерівність в отриманні доходів найкраще прослідковується за окремими пунктами: по окремим регіонами, по галузям народного

господарства, за видами діяльності, за сферами виробництва (між містом та селами, виробництвом та сільським господарством).

Проголошена «політика щодо боротьби з бідністю та переселенням» визначає кроки щодо практичного втілення означених цілей даної політики, але зазначені заходи державного регулювання та прямого втручання в структуру суспільства здатні створити умови для корупційних схем, а також нецільового освоєння бюджетних коштів місцевими чиновниками. Тобто формування нової структури суспільства не ліквідує потреби у створенні умов для населення розвитку безпосередньо на місцях. Таким чином такі кроки політичного керівництва КНР, ймовірно, мають на меті гомогенізацію суспільства, зменшення проявів не китайської ідентичності, асиміляції.

У 2021 році була представлена Біла книга «Китайська практика подолання бідності», у якій наведені основні аспекти та статистичні дані щодо результатів діяльності КНР у цьому напрямку. Зокрема, наприклад, рівень доходів у бідних районах сільської місцевості за період між 2013 та 2020 роками зріс з 6079 юань (приблизно 912,72 доларів США) до 12588 юань (приблизно 1890 доларів США)⁹¹.

Окрім проблеми бідності у китайському суспільстві існують й інші не менш значимі актуальні проблеми, такі як: ірраціональність та збитковість структури трудових ресурсів, проблеми з влаштуванням на роботу молоді, швидкий ріст цін на продукти харчування та на житло, низький рівень впливу на ріст економіки внутрішнього споживання, закріплення тенденції до поглиблення в доходах, наявність необхідності в реформуванні системи надання медичних послуг, необхідність серйозного та відношення до

⁹¹ 人类减贫的中国实践》白皮书 (Біла книга про скорочення бідності в Китаї) URL: http://www.gov.cn/zhengce/2021-04/06/content_5597952.htm

проблеми селян, половинчата (часткова) урбанізація, спад наявності сіл в окремих регіонів, а також й інші соціально-економічні проблеми, а саме⁹²:

- проблеми на ринку нерухомості. Так як ціни на нерухомість стрімко виросла незважаючи на місце де ця нерухомість знаходиться, чи в мегаполісі, чи в маленьких містах. В Китаї зростає кількість міст-невидимок, так побудовані будинки залишаються вільними, адже у людей нема коштів купити в них квартиру.
- недостатня кількість оборотних грошей для малих та середніх підприємств, відсутність будь-якої державної підтримки для розвитку малого та середнього бізнесу
- інфляційні очікування населення. Адже, Китай вважався дешевою країною, досить швидкими темпами змінюються в дорогу країну. Ціни на велику кількість речей, продукти, послуги у великих містах не поступаються таким цінам за послуги в європейських країнах, а в окремих випадках навіть перевищує ці ціни. До того ж ріст коштів, що витрачається населенням, не компенсується за рахунок доходів населення.
- швидке старіння населення, Китай загубив своє молоде покоління, старими реформами стосовно того, що одна родина повинна мати одну дитину. Так на одного пенсіонера, є лише 3 працюючі людини.
- наявність великої кількості невдоволених людей
- закрыта система влади, відсутність доступу до інтернету
- використання сили та примусу, обрання військового шляху, а також більш авторитарний спосіб ведення державних справ.
- наявність різних етнічних груп, не встановлення етнічних кордонів.

Означені проблеми здатні породжувати невдоволеність населення, а також у поєднанні з кризовим станом суспільства, наприклад, пандемія або

⁹² National Bureau of Statistics of China URL:
<http://www.stats.gov.cn/english/Statisticaldata/AnnualData/>

війна - спричинити суттєві. Все це викликає невдоволеність наявної верхівкою влади та прагнення змінити існуючий державний устрій, а так як це складно змінити законним шляхом, то люди здатні на теракти.

Так відповідно до інформації наведеній у Білій Книзі за 2019 рік, За цей період було ліквідовано 1 тис. 588 банд терористичної спрямованості, виявлено та вилучено 2 тис. 52 вибухові пристрої, за нелегальну релігійну діяльність притягнуто до відповідальності 30 тис. 645 осіб, що перебували в 4 тис. 858 незаконних організаціях і сектах, конфісковано 345 тис. 229 примірників нелегально виданих релігійних матеріалів, відзначається в документі⁹³. У ньому йдеться, що лише невелика кількість людей були суворо покарані, зокрема, ватажки терористичних груп. Щодо людей, які потрапили під вплив екстремістського мислення, застосовуються освітні заходи, їх навчають розбиратися в помилковій ідеології. У «Білій книзі» також зазначається, що проблема тероризму в Сінцзяні загострилася після терактів у США 11 вересня 2001 р.⁹⁴.

У СУАР активно діє екстремістське угруповання «Ісламський рух Східного Туркестану», кероване з-за кордону, визнане терористичним і заборонене ООН і значною кількістю країн світу⁹⁵.

Зростання китайського впливу щодо питання тероризму за кордонами КНР обумовлене перш за все економічним інтересом, а саме створення економічного шляху єдиного поясу, тому можна виокремити певні тенденції цієї діяльності:

⁹³ «新疆的反恐、去极端化斗争与人权保障» 白皮书 // 国务院新闻办公室网站 (Белая книга «Борьба с терроризмом и экстремизмом и защита прав человека в Синьцзяне» // Пресс-канцелярия Госсовета КНР). 2019. Март. URL: <http://www.scio.gov.cn/zfbps/ndhf/39911/Document/1649848/1649848.htm>

⁹⁴ «新疆的反恐、去极端化斗争与人权保障» 白皮书 // 国务院新闻办公室网站 (Белая книга «Борьба с терроризмом и экстремизмом и защита прав человека в Синьцзяне» // Пресс-канцелярия Госсовета КНР). 2019. Март. URL: <http://www.scio.gov.cn/zfbps/ndhf/39911/Document/1649848/1649848.htm>

⁹⁵ Китай нарахував майже 13 тисяч терористів у Синцзяні URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/general/573284.html>

По-перше, громадяни Китаю є можливою ціллю тероризму, так само як і громадяни інших країн. Також зі збільшенням активності Китаю у впровадженні економічної ініціативи єдиного поясу та шляху, передбачає збільшення зовнішньополітичної активності, а отже й активності протидії або співпраці з терористичними організаціями чи режимами які знаходяться на шляху становлення цієї глобальної економічної ініціативи. Тобто Відбудеться зростання конфронтації з іншими силами та гравцями регіону.

По-друге, зростання напруги та насильства у зв'язку з політикою Китаю щодо умиротворення регіону. Відповідно до цього це створює умови для активізації ісламістських терористичних угруповань. Наприклад ісламістський рух Східного Туркестану та його ймовірна підтримка від інших терористичних угруповань, а також акторів міжнародних відносин - які є опонентами КНР у питанням регіонального та світового лідерства.

Така зосередженість на Китаєві сильно контрастує з початковою позицією Аль-Каїди про небажання орієнтуватись на Китай. Абу Мусад Аль-Сурі відомий джихадистський теоретик зазначив, що таке рішення Талібану про заборону атак спрямованих на Китай та китайські інтереси, це політика підтримана Усамом бен Ладеном, який бачив суперництво США та Китаю, як стратегічну можливість⁹⁶.

Таким чином, соціально-економічного поділ має безпосереднє значення у формуванні терористичної загрози, наприклад, диференціація суспільства за майновою ознакою, тобто поділ на багатих та бідних є чудовим підґрунтям для формування не тільки терористичної загрози але й інших проблем таких як голод, хвороби та соціальні конфлікти. Значний розрив між багатими та бідними активізує внутрішні протиріччя у суспільстві. Китай здійснює певну політику щодо ліквідації даної загрози, але між іншим спроба

⁹⁶ Liu Qingtian and Fang Jincheng, "The New Development of Terrorism and Its Influence on China", *Guoji wenti yanjiu (Journal of International Studies)*, Autumn 2015. URL: https://ecfr.eu/publication/terror_overseas_understanding_chinas_evolutionary_counter_terror_strategy7160/

гомогенізації суспільства за рахунок переселення громадян ймовірно за умови кризи здатна спричинити протилежний ефект загострення питання ідентичності. Між іншим Китай досяг певних успіхів у питанні врегулювання рівня бідності та суттєво його скорочує, але з іншої сторони диспропорція розвитку регіонів залишається актуальною, а це у свою чергу залишає актуальним фактор соціально-політичного поділу внутрішнього та прибережного Китаю.

3.2. Тенденції ісламізації Китаю та діяльність Ісламського руху Східного Туркестану та їх вплив ступінь небезпеки тероризму

Світові події кінця ХХ ст. стали потужним каталізатором актуалізації соціальних та політичних процесів на території уйгурського автономного району КНР. Війна в Афганістані та колапс СРСР спричинили вакуум сили в регіоні та спричинило умови для діяльності різноманітних радикальних рухів та організацій, спричинило ісламізацію та радикалізацію нових держав регіону, що виникли на уламках СРСР.

Гнучка і помірна реформаторська політика Ден Сяопіна призвела, серед іншого, до ренесансу ісламу в Сіньцзян-Уйгурському автономному районі, або Східному Туркестані за визначенням уйгурів. Завдяки частковій лібералізації істотно зросла кількість мечетей: якщо в середині 1970-х їх було трохи більше 2 тисяч, то в 1999 – вже більше 23 тисяч. Разом з кількістю мечетей і медресе серед традиційних для уйгурів сунітів зростала і кількість прибічників ваххабізму. Наприкінці 1990-х їх нараховувалося вже більше 11 тисяч осіб, які були зосереджені в більш як 90 мечетях⁹⁷.

Війна в Афганістані створила базис як ідейний так і фізичний для підготовки кадрів майбутніх терористичних організацій та рухів. Також

⁹⁷ Уйгури: між тероризмом і націоналізмом URL: <https://m.day.kyiv.ua/uk/article/den-planety/uygury-mizh-teroryzmozom-i-nacionalizmozom#:~:text=Завдяки%20частковій%20лібералізації%20істотно%20зросла,зроста ла%20і%20кількість%20прибічників%20ваххабізму.>

сприятливими умовами для діяльності на території Китаю ісламського руху Східного Туркестану, окрім етнічної приналежності, було також й відокремленість уйгурського автономного району від загального економічного розвитку Китаю. Бідність, неосвіченість та релігійність - основні умови для радикалізації суспільства та пошуків нових ідентичностей.

Зазначена комбінація факторів призвела до активізації створеної ще в 1940-х Туркестанської ісламської партії, формуванні на її базі Ісламського руху Східного Туркестану та початку радикального спротиву терористичними методами, боротьби за створення ісламської держави. Один із засновників Ісламського руху Східного Туркестану Хасан Махсум, перш ніж оголосити джихад проти китайського уряду, проходив навчання в школі, організованій колишнім керівником Туркестанської ісламської партії Абдулом Хакимом після звільнення того з в'язниці в 1979. Саме Хасан Махсум та Уддін бін Юсеф організували перші значні акції Ісламського руху Східного Туркестану - повстання в Барене та Яркенде в 1990, в Кучі в 1991, підриви рейсових автобусів, універмагів, готелів та ринків в Урумчі, Кашгарі, Кучі та Аксу в 1992 р.⁹⁸.

В 1996-1997 рр. після звільнення з китайської в'язниці, Хасан Махсум відвідував Пакистан, Саудівську Аравію та Туреччину, де зустрічався з представниками аль-Каїди і Талібану. Після цього протягом наступних п'яти років сталося більше півсотні терактів, серед яких більше 10 вбивств політичних, релігійних діячів та урядових чиновників, більше 15 підпалів, в тому числі з використанням отруйних хімічних реагентів, 16 вибухів в публічних місцях, кілька серій нападів на китайські установи і делегації за кордоном, в тому числі на китайське посольство в Туреччині, викрадення

⁹⁸ Уйгури: між тероризмом і націоналізмом URL: <https://m.day.kyiv.ua/uk/article/den-planety/uygury-mizh-teroryzom-i-nacionalizmom#:~:text=Завдяки%20частковій%20лібералізації%20істотно%20зросла,зроста ла%20і%20кількість%20прибічників%20ваххабізму.>

китайських туристів і бізнесменів, а також три істотних випадки масових антиурядових заворушень.

Антитерористичні заходи китайського уряду примусили лідерів та активістів Ісламського руху Східного Туркестану емігрувати до Афганістану, де вони приєдналися до талібів та підтримували зв'язки з аль-Каїдою, продовжуючи вербувати та готувати прибічників і шукати союзників. Зокрема, один з емірів Руху Абдула Каріаджі заявляв про свої постійні контакти з Усамою бін Ладеном та участь своїх бійців в операціях аль-Каїди. Водночас, таліби як і аль-Каїда не поспішали надавати допомогу лідерам Руху в їхній боротьбі з Китаєм. Зокрема, Мулла Омар, за згадками Абдула Салам Заїфа, відмовив Махсуму в допомозі, не поділяючи його антикитайських цілей і не бажаючи воювати на кілька фронтів.

Новий імпульс діяльність Ісламського руху Східного Туркестану отримала після 11 вересня 2001 р., коли боротьба між ісламським фундаменталізмом і західним світом вийшла на новий рівень. Після того, як Китай підтримав США в «боротьбі зі світовим тероризмом», аль-Каїда і Талібан надали свої ресурси Руху, а уйгури натомість зайняли своє місце в лавах воїнів джихаду.

Хасан Махсум загинув в жовтні 2003 р. під час спільної операції збройних сил Пакистану та США біля містечку Ангур Ада в Південному Вазиристані, що викликало значну паузу в діяльності Ісламського руху Східного Туркестану. Але вже в 2005 р. лідером Руху став Абдул Хак, якій став членом Шури аль-Каїди, а також запропонував кілька політичних змін, зокрема, оголосив нову назву – Ісламська Партія Туркестану, реформував політичну структуру руху, почав видавати журнал «Туркестан аль Ісламійя» та реорганізував терористичну діяльність. Тепер терористичні атаки були

спрямовані в першу чергу на представників влади та проти китайської промислової інфраструктури.⁹⁹

Однак Аль Каїда відмовилась від стриманості щодо Китаю в середині 2000 р. і до тепер вона відкрито орієнтується на цю державу. Застування Туркестинської ісламської партії у племенних районах Афганістану та Пакистану, смерть вождя, 2003 р. став важливим роком, роком поворотних подій. Відбулася набір молодших активістів, які виступали за насильницькі дій та співпрацювали Аль-Каїдою¹⁰⁰.

За період 2001-2012 рр. сталося більше 30 нападів, включаючи підриви на заводах в Гуанчжоу, Шанхаї та Фучжоу, напади на поліцію в Хотані, Аксу та Кашгарі, угони літаків, а також атаки за кордоном – в Киргизстані та Казахстані.

В лютому 2010 р. Абдул Хак був вбитий безпілотником західної коаліції в Північному Вазиристані. Його місце на чолі Ісламської Партії Туркестану посів Абдул Шакур аль-Туркістані. Про нього відомо, що в 1996-98 він навчався в тренувальних таборах в Пакистані, а в 2001-2005 сам організував табори для навчання бойовиків. Саме в такому тренувальному таборі в Північному Вазиристані Абдул Шакур аль-Туркістані і був вбитий внаслідок американського авіаудару в серпні 2012 р., а його місце посів головний редактор журналу «Туркестан аль Ісламійя» Абдулла Мансур¹⁰¹.

В 2013-2014 почався новий етап боротьби Ісламської Партії Туркестану, пов'язаний не лише з активізацією та покращенням планування терористичної діяльності, але і з поширенням активності уйгурського руху на

⁹⁹ Уйгури: між тероризмом і націоналізмом URL: <https://m.day.kyiv.ua/uk/article/den-planety/uygury-mizh-teroryzmozom-i-nacionalizmozom#:~:text=Завдяки%20частковій%20лібералізації%20істотно%20зроста,зроста ла%20і%20кількість%20прибічників%20ваххабізму>.

¹⁰⁰ “Islamic State Leader Abu Bakr al-Baghdadi Encourages Emigration, Worldwide Action”, SITE Intelligence Group, 1 July 2014, available at <https://news.siteintelgroup.com/Jihadist-News/islamic-state-leader-abu-bakr-al-baghdadi-encourages-emigrationworldwide-action.html>.

¹⁰¹ Edward Wong and Adam Wu, “ISIS Extends Recruitment Efforts to China With New Chant”, the New York Times, 8 December 2015, available at http://www.nytimes.com/2015/12/09/world/asia/isis-china-recruitment-chant-mandarin.html?_r=0.

весь ісламський світ, а також з певною диверсифікацією та відповідною еволюцією ідеології.

Ідеологія уйгурського руху зробила певну еволюцію від побудови локальної ідентичності на основі ісламу до сприйняття себе невід'ємною частиною загального мусульманського світу. Втім, зараз з'являються ознаки того, що ідеологія має шанси повернутися до націоналізму. В справі розбудови національної свідомості чимало допомогли не лише репресивні зусилля китайської влади, але і розбіжності радикальних рухів, в яких брали участь уйгурські бойовики в 2013-2018.

За різними оцінками на сьогодні в лавах різних терористичних і екстремістських організацій перебувають за межами Китаю до 20 тисяч уйгурських бойовиків. Лише в лавах афілійованого з аль-Каїдою руху Джабхад ан-Нусра в сирійській провінції Ідліб в районі міст Джиср-аш-Шугур, Аріха и аль-Занбакі перебувають близько 8 тисяч уйгурів. Ще від 5 до 7 тисяч перебувають на тренувальних базах аль-Каїди та Талібану в Афганістані та Пакистані. Більше 4,5 тисяч уйгурів воюють в лавах ІД в Сирії, Афганістані та Південно-Східній Азії.

Стосунки між різними угрупованнями бойовиків, як це зазвичай буває протягом тривалого конфлікту, є неоднорідними і суперечливими, хоча всіх їх об'єднує ненависть до китайського уряду і прагнення побудови своєї вільної держави.

В лютому 2017 р. ІД оприлюднила кілька відео, де уйгурські бойовики демонстрували свій вишкіл та оголошували джихад Китаю. В одному з них бойовик проголосив промову: «О ви, китайці, які не розуміють людської мови! Ми, солдати Аллаха, примусимо вас зрозуміти іслам за допомогою нашої мови і нашої зброї. Ми приїдемо до вас, щоб пролити ріки кров, щоб помститися за пригноблених. Сьогодні ми боремося з окупантами по всьому світу. Незабаром чорний прапор таухид (Єдність Аллаха) буде майорити над столицями США, Росії та Китаю», після чого відтяв голову полоненому. При

цьому, уйгурські бойовики ІД вважають аль-Каїду відступниками і піддають нещадній критиці, хоча обидва угруповання сходяться в тому, що вважають Китай ворогом¹⁰².

Таким чином, будь-який конфлікт на землі буде виступати як платформа підготовки бойовиків. А отже наслідки таких конфліктів - є посилення терористичної активності в світі, а отже й на території КНР, в Сінцзян-Уйгурському автономному районі. Тому уряд Китаю враховує дані загрози, та в його інтересах зменшення інтенсифікації конфліктів на планеті.

І крім військово-політичних зусиль в регіоні, посилення стосунків з Індією, Малайзією, Пакистаном, Афганістаном, Казахстаном, Туркменістаном та Узбекистаном, посилення військової присутності у чутливих зонах, таких як Ваханський коридор, він вдається до потужних і жорстоких заходів з внутрішньої безпеки, спрямованих на ліквідацію соціальної бази сепаратизму, релігійного екстремізму і тероризму.

Нелюдська завзятість китайської влади в усуненні негативних наслідків небезпечних соціальних процесів, як завжди буває, істотно посилює причини явищ, що їх спричиняють. Боротьба з тероризмом насильницькими методами в умовах глобальних соціальних трансформацій істотним чином збільшує і зміцнює соціальну базу радикалізму і екстремізму. Тому передбачити результат цієї діяльності наразі не є можливим¹⁰³.

¹⁰² Уйгури: між тероризмом і націоналізмом URL: <https://m.day.kyiv.ua/uk/article/den-planety/uygury-mizh-teroryznom-i-nacionalizmom#:~:text=Завдяки%20частковій%20лібералізації%20істотно%20зросла,зроста ла%20і%20кількість%20прибічників%20ваххабізму.>

¹⁰³ Уйгури: між тероризмом і націоналізмом URL: <https://m.day.kyiv.ua/uk/article/den-planety/uygury-mizh-teroryznom-i-nacionalizmom#:~:text=Завдяки%20частковій%20лібералізації%20істотно%20зросла,зроста ла%20і%20кількість%20прибічників%20ваххабізму.>

Але окремі тенденції є помітними. Зокрема, очевидно, що пропаганда Ісламської Партії Туркестану¹⁰⁴ настирливо проптовхує аналогію між уйгурами в Сіньцзян-Уйгурському автономному районі Китаю та арабами-палестинцями в Ізраїлі.

Цей дискурс є зрозумілим і привабливим для лівої преси правозахисного спрямування, тому охоче розповсюджується світовими ЗМІ. Але реальність складніша, і її навмисне спрощення є небезпечним. Захищаючи права людини перед сліпою і безжальною державною машиною, не можна звільняти від відповідальності радикальні терористичні організації, які використовують свої народи в якості заручників, хай навіть ці народи лише перебувають на стадії націєтворення.

Бо саме на прикладі Талібану, аль-Каїди та ІД ми бачимо до чого можуть призвести радикальні ідеї. Водночас, «палестинізація» також є небезпечним автостереотипом: сприйняття себе вічною жертвою є безглуздою і небезпечною помилкою, яка заважає самоусвідомленню нації і державотворенню, як про це яскраво свідчать приклади палестинців та курдів¹⁰⁵.

Підбиваючи вищезазначене можна стверджувати, що тенденція ісламізації та радикалізації Сіньцзян-Уйгурського автономного району дещо зменшена, але все ще залишається - а також зберігається значний ризик посилення діяльності терористичних рухів в даному регіоні та активізації терористичних актів у випадках дестабілізації Китаю або виникнення певної кризи. Наприклад за спроби КНР вирішити питання Тайваню військовим

¹⁰⁴ 公安部公布首批认定的"东突"恐怖组织、恐怖分子名单 // 人民网 (Министерство общественной безопасности опубликовало первый список признанных террористических организаций и лиц, связанных с "сепаратистскими силами Восточного Туркестана" // Жэньминь жибао). 2003. 15 декабря. URL: <http://www.people.com.cn/GB/shehui/1060/2247158.html>

¹⁰⁵ Interview with senior counter-terrorism analyst, London, May 2016. // URL: https://ecfr.eu/publication/terror_overseas_understanding_chinas_evolutionary_counter_terror_strategy7160/

шляхом. Також очікується збільшення цієї діяльності після завершення війни України та Росії - як майданчика формування досвіду ведення війни для особового складу терористичних організацій.

3.3. Прояви китайського сепаратизму: Тибет, Внутрішня Монголія, Сіньцзян-Уйгурський автономний район, Тайвань

Кажучи про тероризм ми повинні говорити і про сепаратизм, це зумовлено тим, що «Шанхайська конвенція о боротьбе с терроризмом, сепаратизмом и экстремизмом» ставить сепаратизм на один рівень з тероризмом і екстремізмом, а також те, що сам сепаратизм може змінити свою спрямованість на терористичну активність, через сам характер тероризму - застосування насилля та терору як основного засобу досягнення цілей.

Китай вважає тероризм одним із «трьох зол» поряд з екстремізмом і сепаратизмом, що виникло в Європі наближається до співпраці в боротьбі з тероризмом Китай з точки зору прав людини, існування можливості сепаратизму ускладнює відокремлення внутрішнього тероризму у Китаї від загрози міжнародного тероризму¹⁰⁶.

Ця перешкода, ймовірно, структурно обмежує потенціал європейсько-китайського співробітництва у боротьбі з тероризмом. Адже сепаратизм сам по собі має на меті від'єднання частини суспільства, яка має свій тип національної ідентичності від держави, для створення власної суверенної держави - користується правом націй на самовизначення. Дана проблема актуальна для багатонаціональних держав, наприклад, таких як Російська Федерація та Китай. Головна компонента сепаратизму - це окрема форма ідентичності частини суспільства, наприклад боротьба корінних народів за права та землю.

В Основному Законі зафіксовано, що всі етнічні автономні регіони є невід'ємною частиною Китайської Народної Республіки (ст. 4). Цим конституційним принципом держава намагається запобігти відцентровим тенденціям у регіонах проживання етнічних меншин – проявам сепаратизму.

¹⁰⁶ Конвенция шанхайской организации сотрудничества против терроризма URL: <http://gubernator96.ru/uploads/file/Конвенция%20ШОС%20терроризм.pdf>

Жодного права на самовизначення для етнічностей у вигляді територіального відокремлення в Конституції, звичайно ж, не передбачено¹⁰⁷.

Але слід зазначити, що навіть наявність етнотериторіальної автономії досить часто стає додатковим чинником політизації етнічності, підставою для етнополітичної дезінтеграції – спроб сецесії автономії

І хоч в Конституції Китаю закріплено, що Китай це єдині країни, існують сепаратиські настрої серед населення.

Сепаратизм в Китаї – це концепція, політична течія, що об'єднує різні явища та події, прагнення народів, держави яких були підпорядковані імперією Цин, відновити свою державність після розпаду цієї імперії, і прагнення частини населення історичного Китаю до створення нових незалежних держав.

Найбільш значимим є суперечностей стосовно території Тибету. Коли піднімається питання тибету, в першу чергу, мається на увазі розбіжності у тлумаченні історії між протибетськими і прокитайськими дослідниками. Пекін стверджує, що ще в середині XIII століття Тибет офіційно увійшов в межі державної території Юаньської імперії і з тих пір, незважаючи на те, що в Китаї змінилося кілька династій і центральних урядів, незмінно перебував під управлінням центрального уряду Китаю. Ряд дослідників і протибетські активісти стверджують, що Юань була не Китаєм, а монгольською державою, Тибет був незалежною державою до окупації Китаєм у 1951 р., а відносини між Далай-ламами і правителями в Пекіні будувалися за принципом «наставник-покровитель», а не «васал-сюзерен».

Офіційною метою протибетських активістів є отримання «справжньої автономії у складі КНР» і збереження тибетської самобутності. Далай-лама пропонує т. н. «серединний шлях» вирішення тибетського питання. Він

¹⁰⁷ Constitution of the People's Republic of China // The National People's Congress of of the People's Republic of China. URL: <http://www.npc.gov.cn/englishnpc/constitution2019/201911/1f65146fb6104dd3a2793875d19b5b29.shtml>.

роз'яснює, що «серединний шлях» пролягає між незалежністю Тибету і тим ступенем автономії, який існує зараз. За його словами, тибетський народ не згоден з сучасним статусом Тибету у складі Китайської Народної Республіки. У той же час він не прагне до повернення незалежності Тибету, якою він користувався раніше. Серединний шлях – це політика, яка примиряє ці два положення і націлена на досягнення справжньої автономії для корінного населення всіх трьох традиційних провінцій Тибету у складі Китайської народної республіки.

Міжнародний рух в підтримку Тибету сьогодні є одним з найбільш сталих і масштабних рухів у світі. Центральне місце серед організацій на підтримку Тибету займає міжнародна мережа «The Tibet International Network», заснована в 2000 р. в Лондоні¹⁰⁸.

В даний час вона включає в себе близько 185 членів, які є неурядовими організаціями. Метою «The Tibet International Network» є розвиток ефективної скоординованої стратегії по ненасильницького вирішення тибетського питання. Дана організація розцінює Тибет як окуповану територію¹⁰⁹.

Стосовно Внутрішньої Монголії, Внутрішня Монголія раніше була частиною Великої Монголії, поки Монголія не була анексована Китаєм у 17 столітті після завоювань Цин. Протягом трьох століть Монголія була відзначена незначними інтересами навіть під час розширення Російської імперії. Після краху Цин Китай спробував повернути Монголію, але побачив, що її влада впала під час Монгольської революції 1921 р., поваливши китайське панування; але було запропоновано, щоб домен Чжан Цзолін (китайські «Три східні провінції») узяв Зовнішню Монголію під свою адміністрацію Богда-ханом і Бодо в 1922 р. після того, як прорадянські монгольські комуністи захопили Зовнішню Монголію.

¹⁰⁸ The Tibet International Network URL: <https://tibetnetwork.org/about-tibet/>

¹⁰⁹ The Tibet International Network URL: <https://tibetnetwork.org/about-us/>

Однак Китай не зміг взяти Зовнішню Монголію (яка стане сучасною Монголією), але успішно зберіг свою присутність у Внутрішній Монголії. З цієї причини це призвело до сильних антикитайських настроїв серед корінного монгольського населення Внутрішньої Монголії, яке відкинуло асиміляцію, що спонукало монгольських націоналістів та неонацистських груп бути ворожими проти Китаю.

Одним із найвідоміших заворушень у сучасному Китаї є заворушення у Внутрішній Монголії 2011 р. після вбивства двох етнічних монголів у окремих інцидентах. Монголії традиційно дотримуються дуже несприятливих поглядів на Китай¹¹⁰. Китай, як багатонаціональна держава, прагне до гомогенізації суспільства, вирішення національних питань та об'єднання усього населення під приводом загальнодержавної ідентичності - китайської. Саме тому для Китаю існує необхідність у підриванні монгольського суверенітету, щоб врешті-решт зробити його частиною Китаю, як перспективна ціль зовнішньої політики - особливо у розрізі наявності природних ресурсів у даному регіоні. Крім цього таким регіоном є Сіньцзян-Уйгурський автономний район. Економічні причини - ймовірно також є основою для сепаратизму та тероризму, адже у разі відокремлення від Китаю дані території отримають можливість на розвиток та перенаправлення економічних потоків у дані регіони, акумулювання та накопичення багатств.

Відмінною особливістю Сіньцзян-Уйгурський автономного району є те, що район має навколишній трафік з вісьма державами: Монголією, Росією, Казахстаном, Киргизстаном, Таджикистаном, Афганістаном, Індією, а також оспорюваними водієм північними територіями індійського штату Джамму та Кашмір.

¹¹⁰ Фролова И. Особенности национальной политики КНР на современном этапе // Проблемы национальной стратегии. 2018. URL: <https://riss.ru/documents/737/4022c8ff4a07443fae65139c2f5f334c.pdf>.

Адже, відповідно до Білої книги «Боротьба з тероризмом, дерадикалізація, захист прав людини в Синьцзяні»¹¹¹, в ній вказано, що Синьцзян завжди був багатонаціональним регіоном, і з самого початку там проживало багато різних етнічних груп, також в Синьцзяні завжди існувало декілька релігій.

За відомостями з тієї ж Білої книги Сепаратизм є осередком тероризму і екстремізму в Синьцзяне. Так протягом тривалого часу терористичні і екстремістські сили спотворювали та фальсифікували історію Синьцзяна, перебільшували культурні відмінності між етнічними групами, тим самим розпалювали етнічну ненависть, займались пропагандою релігійного екстремізму, тобто робили всі дії для того, щоб здійснювати сепаратистську діяльність.

Так зазначено, що терористичні сили Синьцзяна під впливом сепаратизму здійснювали диверсійну діяльність, яка несла велику шкоду соціальній стабільності, а також спричинила велику біль народам всіх національностей. Так за статистичними даними в період з 1990 року по кінець 2016 року «три злі» (сепаратизм, тероризм, екстремізм) створили близько 1000 тисячі насильницьких терористичних інцидентів в Синьцзяне та інших містах, в результаті яких загинула велика кількість невинних людей, сотні працівників служб безпеки та поліції, а також заподіяна велика шкода майну.

А тому влада Китаю веде жорстоку боротьбу з насильницькими терористичними діями, які порушують права громадян, права людей, а також якщо вони порушують національну безпеку, ставлять під сумнів національну та етнічну цілісність держави та розколюють державу.

¹¹¹ "新疆的反恐、去极端化斗争与人权保障" 白皮书 // 国务院新闻办公室网站 (Белая книга "Борьба с терроризмом и экстремизмом и защита прав человека в Синьцзяне" // Пресс-канцелярия Госсовета КНР). 2019. Март. URL: <http://www.scio.gov.cn/zfbps/ndhf/39911/Document/1649848/1649848.htm>

Робота Сіньцзяна по боротьбі з тероризмом та зусилля по дерадикалізації завжди здійснювалось на основі верховенства закону. Регіон реалізує «Закон КНР про боротьбі з тероризмом»¹¹², «Положення про дерадикалізацію Сіньцзян-Уйгурського автономного району»¹¹³, які забезпечують сильну правову зброю для стримування та боротьби з тероризмом та екстримізмом.

У відповідності до зазначених законів та постанов з 2014 р. було знищено 1 588 терористичних банд, було заарештовано 12 995 військових терористів, було розкрито 4 858 випадків терористичної діяльності.

Через історичні причини, що сягають *фактичного* завершення громадянської війни в Китаї, відносини між двома етнічними китайцями та націями, що говорять на китайському мандарині, були напруженими через те, що Китайська Народна Республіка неодноразово погрожувала військовим вторгненням якщо Тайвань домагатиметься офіційного визнання, позбувшись статус-кво, що юридично існує як Китайська Республіка, і замінивши китайську національну ідентичність чітко тайванською ідентичністю. Це створює сильні розбіжності між материковим Китаєм і Тайванем і ще більше напружує відносини між двома державами¹¹⁴.

¹¹² 全国人大外事委员会就美国国会众议院通过"2019 年维吾尔人权政策法案"发表声明 // 新华网 (Комитет по иностранным делам ВСНП выпустил заявление относительно принятия палатой представителей Конгресса США "Закона о соблюдении прав человека в отношении уйгуров 2019 г." // Синьхуа). 2019. 4 декабря. URL: http://xinhuanet.com/2019-12/04/c_1125306654

¹¹³ 新疆维吾尔自治区去极端化条例. 2017 年 3 月 29 日新疆维吾尔自治区第十二届人民代表大会常务委员会第二十八次会议通过 · 自 2017 年 4 月 1 日起施行 (Положение Сіньцзян-Уйгурского автономного района о противодействии экстремизму от 29 марта 2017 г. Принято на 28-й сессии Постоянного комитета Съезда народных представителей СУАР 12-го созыва, вступило в силу 1 апреля 2017 г.).

¹¹⁴ "新疆各民族平等团结发展的历史见证"白皮书 // 国务院新闻办公室网站 (Белая книга "Исторические свидетельства равенства, единства и развития всех национальностей Сіньцзян-Уйгурского автономного района" // Пресс-канцелярия Госсовета КНР). 2015. Сентябрь. URL: <http://www.scio.gov.cn/zfbps/ndhf/2015/Document/1450411/1450411.htm>

Антикитайські настрої на Тайвані також впливають з того факту, що багато тайванців, особливо ті у віці 20 років, вирішують ідентифікувати себе виключно як «тайванців» і виступають проти більш тісних зв'язків з материковим Китаєм, як у «Sunflower Student» русі.

Проблема Тайваню у розрізі сепаратизму, адже формально Тайвань - це адміністративна одиниця КНР, полягає у тому, що дана територія є у більшості орієнтованою на Захід - зокрема на США. Приблизно 52% тайванців підтримують курс до зближення з США, у той час як 36% населення за підтримку Материкового Китаю¹¹⁵.

Таким чином, наведені дані можуть означати, що у разі проведення Китаєм спроб силового захоплення території Тайваню - результатом буде зростання рівня сепаратизму та поява терористичної активності, як реакції на прямі агресивні дії КНР - але це у разі відсутності централізованого супротиву та недостачі військової міці Тайваню. Метод тероризму - є метод застосування сили та терору організацією чи групою осіб, які не мають достатньо сили для досягнення політичних цілей у інший спосіб. Але слід наголосити, що дана форма супротиву являє собою терористичну загрозу саме з точки зору Китаю. Сепаратизм передбачає наявність національної або етнічної єдності, а отже для Китаю як багатонаціональної країни - це надактуальне питання. Будь-які прояви сепаратизму означають для КНР загрозу національній безпеці, а отже провокуватимуть дії Китаю щодо зменшення цієї загрози та як результат, а залежності від інтенсивності цих дій, реакцію з боку національних меншин - яке здатне перерости у терористичну активність.

¹¹⁵ In Taiwan, Views of Mainland China Mostly Negative URL: <https://www.pewresearch.org/global/2020/05/12/in-taiwan-views-of-mainland-china-mostly-negative/>

3.4. Спирні території Китаю з сусідами як фактор терористичної загрози

З початку грудня Китай використовує тактику тиску (наприклад, відправку суден берегової охорони), спрямовану на зупинку проекту з розробки нафти та природного газу, який Індонезія здійснює в спірному Південно-Китайському морі¹¹⁶.

Індонезія розпочала пошукове буріння в липні 2021 р. поблизу островів Натуна. Ця група островів входить у виключну економічну зону Індонезії (ЕЕЗ), яка перекриває самопроголошені територіальні претензії Китаю з «дев'яти пунктирною лінією», яка охоплює більшу частину морських вод.

Джакарта, з іншого боку, стверджує, що з Китаєм немає територіальної суперечки. У ньому також не йдеться про протести Пекіна. Очевидно, держава розглядає публічну реакцію на протести як еквівалент визнання існування суперечки.

Спір Китаю з Індонезією щодо островів Натуна здебільшого, схоже, ґрунтується на ресурсах. Хоча комуністична країна не претендувала на острови, вона стверджує, що має найближчі права на риболовлю в межах «дев'ятипунктової лінії», яка включає більшу частину багатого енергетичними ресурсами Південно-Китайського моря.

Ця вимога оскаржується деякими країнами Південно-Східної Азії і не визнається на міжнародному рівні Постійним арбітражним судом у Гаазі.

За останні кілька років ця невирішена проблема призвела до інтенсивного протистояння, конфронтації і навіть інциденту, коли індонезійське судно обстріляло китайський рибальський човен. Аналогічна напруженість виникла через кілька інших триваючих територіальних

¹¹⁶ Китай попросил Индонезию не разрабатывать месторождения на спорной территории
URL: <https://eodaily.com/ru/news/2021/12/01/kitay-poprosil-indoneziyu-ne-razrabatyvat-mestorozhdeniya-na-spornoj-territorii>

суперечок, які Китай має в Південно-Китайському морі, а також вздовж його сухопутних кордонів.

Морські спори Китаю. Південно-Китайське море, де знаходяться всі нинішні морські суперечки Китаю, є надзвичайно важливою територією з економічної точки зору. У 2016 р. загальний обсяг торгівлі через цей маршрут становив 3,37 трлн доларів. Район також багатий на нафту та природний газ. У 2017 р. 40 відсотків світової торгівлі зрідженим природним газом проходило через Південно-Китайське море.

Китай претендує на все Південно-Китайське море як на свою територію, на якій, за оцінками, знаходиться 11 мільярдів барелів невикористаної нафти і 190 трильйонів кубічних футів природного газу.

Ці претензії поставили країну в протиріччя з такими конкурентними заявниками, як Індонезія, Малайзія, Філіппіни, Бруней, В'єтнам і Тайвань. Декілька країн почали претендувати на острови та інші зони в Південно-Китайському морі ще в 1970-х рр.

Сюди входять дуже суперечливі острови Спратлі, які наповнені природними ресурсами та багаті на рибні райони.

Китай має проблеми з Брунеєм, Філіппінами, Малайзією, В'єтнамом і Тайванем. Бруней претендує на частину моря, найближчу до південної частини ланцюга островів Спратлі, як частину свого континентального шельфу та ВЕЗ. Китай, з іншого боку, претендує на південну частину ланцюга островів Спратлі. У цих двох виникла напруга через це.

Філіппіни також мають суперечності з Китаєм. Предметом їх суперечностей є острови Спратлі та рифу Скарборо. У відповідь на пропозицію Пекіна вести переговори Маніла заявила, що ці території не

підлягають обговоренню і завжди були невід'ємною частиною їхньої країни¹¹⁷.

Країна Південно-Східної Азії також передала спір до Міжнародного суду (МС), де виграла справу. Однак китайська сторона наказу не дотрималася. Напруга між двома країнами продовжується, незважаючи на економічні стимули, які пропонує Китай.

Малайзія має суперечку з Китаєм щодо цих островів. Претензії Малайзії поширюються на острови, що входять до її ВЕЗ, що охоплює 200 миль. У квітні 2020 року судна китайської «морської міліції» почали стежити за малайзійським буровим кораблем, який проводив розвідку біля узбережжя країни. Через суперечку військові кораблі США та Австралії увійшли у воду до того, як китайські судна покинули море¹¹⁸.

Пекін також стверджує, що до нього належать величезні частини В'єтнаму, зокрема Парасельські острови, острови Спратлі та частини Південно-Китайського моря. У 2020 р. В'єтнам подав офіційну скаргу після того, як китайська армія потопила в'єтнамське рибальське судно поблизу Vanguard Bank.

Нарешті, є Тайвань, автономна острівна провінція, на яку Китай претендує повністю. У Китаю є конкретні суперечки з Тайбеєм щодо Macclesfield Bank, Парасельських островів, Scarborough Shoal, частини Південно-Китайського моря та островів Спратлі.

Територіальні спори в своїй основі мають ідею перерозподілу територій які мають геополітичне значення, тобто мають набір певних стратегічно значимих характеристик. Наприклад, торговельні шляхи, корисні копалини, родючі землі, водні ресурси, зручні географічні рубежі оборони, тощо. Через

¹¹⁷ Спор Китая и Филиппин по территориям в Южно-Китайском море: вопросы и ответы URL: <https://www.dw.com/ru/спор-китая-и-филиппин-по-территориям-в-южно-китайском-море-вопросы-и-ответы/a-19396112>

¹¹⁸ Вэнь Цзябао: Китай и Малайзия должны путем мирных консультаций разрешить территориальный спор URL: <http://russian.people.com.cn/31521/7362668.html>

це активність територіальних претензій Китаю буде зростати відповідно до рівня його розвитку. Звідси можливо здійснити такі висновки, наприклад, у разі проактивних дій КНР, щодо силового захоплення таких територій, здатне спричинити загострення в цілому в регіоні та активізувати терористичну загрозу для КНР. Нестабільність відповідає умовам виникнення та становлення тероризму.

РОЗДІЛ 4.

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА КИТАЮ У ПИТАННЯХ БОРОТЬБИ ІЗ ТЕРРОРИЗМОМ

4.1. Проект «Один пояс, один шлях» в контексті нової глобальної парадигми

«Один пояс, один шлях» (Belt and Road Initiative, BRI) – ініціатива Китайської Народної Республіки з розбудови транспортної інфраструктури, що охоплює Африку, Азію, Європу та Близький Схід. Ініціатива, вперше запропонована у 2013 р., передбачає відновлення та розширення історичних торгових шляхів Шовкового шляху. Ініціатива складається з Економічного поясу Шовкового шляху («пояс») – трансконтинентальний прохід, який поєднує Китай з Південно-Східною Азією, Південною Азією, Центральною Азією, Росією і Європою сушею, та Морського шовкового шляху XXI ст. («Шлях») – морський шлях, що з'єднує прибережні регіони Китаю з південним сходом та південною Азією, Південним Тихим океаном, Близьким Сходом та Східною Африкою, аж до Європи. Програма передбачає залучення понад 1 трлн дол. США інвестицій¹¹⁹, в основному в розвиток інфраструктури для портів, доріг, залізниць та аеропортів, а також для електростанцій та телекомунікаційних мереж. Основні напрями ініціативи¹²⁰:

- Координація політики – комунікація та координація країн та міжнародних організацій щодо міжнародної співпраці з реалізації та розбудови ініціативи.

- Інфраструктура – один з головних напрямів ініціативи, що передбачає створення багаторівневої та складної інфраструктури, орієнтованої на

¹¹⁹ What does it mean for Europe to “join” the BRI? URL:

<https://pf.debateus.org/blog/2019/08/08/what-does-it-mean-for-europe-to-join-the-bri/>

¹²⁰ Belt and Road Initiative (BRI) URL: <https://www.ebrd.com/what-we-do/belt-and-road/overview.html>

залізниці, дороги, судноплавство, авіацію, трубопроводи та інтегровані космічні інформаційні мережі.

- Торгівля – лібералізація та сприяння торгівлі та інвестиціям у країнах та регіонах-учасниках, зниження витрат на торгівлю та ведення бізнесу.

- Фінансова інтеграція – співробітництво щодо фінансування проектів BRI, поглиблення зв'язків між фінансовими системами країн, розвиток систем фінансових ринків

- Гуманітарні зв'язки – різноманітні форми культурного обміну, навчання та тренінги, туризм, співпраця в галузі охорони здоров'я, співпраця з ліквідації наслідків катастроф та подолання бідності

У 2015 р. Китай прийняв антитерористичний закон, що дозволяє здійснювати закордонні місії підрозділів Народно-визвольної армії Китаю. У 2016 році Китай відкрив свою військову базу в Джибуті. Розвивається галузь китайських приватних охоронних компаній, що забезпечують захист проектів BRI. Пекін також пропонує свої технологічні, правоохоронні та військові можливості для країн-учасниць BRI ¹²¹.

До пріоритетних завдань багатосторонньої співпраці у рамках ініціативи відносять:

- Сприяння інтеграції національних транспортних мереж у глобальну транспорту систему
- Створення спеціального механізму правових норм для забезпечення стабільності міжнародних транспортних перевезень
- Застосування універсальних правил для уникнення подвійного оподаткування та для регулювання інвестиційних відносин
- Проведення діалогу зі співробітництва в Азії та інших сучасних багатосторонніх заходів

¹²¹ China's Emergence as a Global Security Actor URL: <https://merics.org/en/report/chinas-emergence-global-security-actor>

Таким чином, досить важливо активно просувати підписання меморандумів про співпрацю та концентрувати увагу на посиленні ролі багатосторонніх механізмів співпраці.

Фундаментом проекту «Один пояс, один шлях» виступає блок сучасних нормативних імперативів. Реалізація всіх напрямків співпраці можлива лише за умови слідування цілям та принципам Статуту ООН.

П'ять принципів мирного співіснування «Панча шила» - взаємоповага територіальної цілісності і суверенітету, ненапад невтручання у внутрішні справи один одного, рівність та взаємовигода – складають юридичну основу багатостороннього діалогу щодо реанімування Великого шовкового шляху.

Запорукою подальшого конструктивного діалогу виступають і інші регулятори – принципи відкритості та співпраці, гармонії та толерантності, взаємної вигоди¹²².

Так як питання міжнародного тероризму, а саме протидії та боротьби з ним є одним з найважливіших питань в політиці Китаю, то і при реалізації проекту «Один пояс, один шлях» повинна відбуватись боротьба з тероризмом. Крім того, дана політики-економічна ініціатива передбачає залучення до неї країни на території яких значно підвищений рівень терористичної активності. Також як протидія щодо цієї ініціативи, ймовірно існуватиме підтримка нестабільності регіону через який проходить сухопутний торговельний шлях, тобто наприклад вивід військ США з Афганістану - хаосизація регіону навколо Афганістану через вакуум сили, а звідси й підґрунтя для активізації терористичної діяльності.

¹²² Каспрук О.С. Міжнародно-правові аспекти проекту «Один пояс, один шлях». Міжнародне право та право Європейського Союзу. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції № 5/2017. URL: http://apnl.dnu.in.ua/5_2017/42.pdf

4.2. Реінтеграція колишніх європейських колоній: Тайвань, Гонконг, Макао у контексті потенційної загрози тероризму, екстремізму, сепаратизму та разі їх приєднання

Відповідно до статті 28¹²³ Закону про національну безпеку КНР Держава протидіє всім формам тероризму та екстремізму, зміцнює можливість запобігати тероризму і боротись з ним, вести розвідку, розслідування, превенцію, ліквідацію відповідно до законів, що забороняють терористичні організації і жорстко карати за насильницькі терористичні дії.

Китай вносить досить великий вклад в глобальну боротьбу з тероризмом, особливо з тими регіонами, де можлива загроза такого тероризму, серед яких Синьцзян, Тайвань. Про це заявив член Держради КНР та міністр іноземних справ Ван І¹²⁴.

Тому так як Тайвань, Гонконг, Макао мають власну історію, різняться етнічними верствами населення, то всі ці чинники можуть повпливати і вже вказують на те, що вони захочуть віддалитись від Китаю, тобто активізують прояви сепаратизму та в залежності від реакції КНР - посилити свій супротив який Китай здатний кваліфікувати як тероризм.

До того ж є вже певні ідеї відділення цих територій від Китаю, надання їм певної автономії. Наприклад ідея «Одна країна, дві системи» - полягає в тому, що політична система Китаю змінюється, Гонконг, Макао і Тайвань будуть мати свої власні політико-економічні системи, а континентальний Китай збереже соціалістичний устрій. Так наприклад Тайвань міг би зберегти свою власну політичну систему, озброєння, економіку і фінансову систему, а

¹²³ 中华人民共和国反恐怖主义法. 2015 年 12 月 27 日第十二届全国人民代表大会常务委员会第十八次会议通过 · 自 2016 年 1 月 1 日起施行 (Закон Китайської Народної Республіки о протидії тероризму от 27 декабря 2015 г. Принят на 18-й сессии Постоянного комитета Всекитайского собрания народных представителей 12-го созыва, с 1 января 2016 г. вступил в силу). URL: http://www.gov.cn/zhengce/2015-12/28/content_5029899.htm

¹²⁴ China contributes to global anti-terror cause with deradicalization efforts in Xinjiang: FM // Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China. 2020. 9 января. URL: https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/zxxx_662805/t1730545.shtml

також отримати певну міжнародно правосуб'єктність. Але даний спосіб має сумнівну ефективність, адже у такому разі Тайвань повинен мати сили співвимірні з силами КНР - тобто, по суті, має бути рівним за можливостями геополітичний гравцем. Усі інші варіанти балансу сил не відповідатимуть задуму, адже у такому разі це означатиме поступове поглинання Китаєм Тайваню у той чи інший спосіб.

Так найбільш масові демонстрації про віділення Гонконгу від Китаю, або встановлення власної автономії проходять майже щорічно. До 1997 р. край перебував під протекторатом британської корони внаслідок Першої опіумної війни в 1840–1842 рр, аж до повернення 22 роки тому під суверенітет Пекіна.

Від одного до двох мільйонів людей вийшли на вулиці щоб висловити своє невдоволення законопроектом про екстрадицію осіб до материкового Китаю, а також до провінцій Макао чи Тайваню, з якими Гонконг не має відповідної угоди. Аналогічні договори про міжнародну правову допомогу підписані з рядом європейських країн, США, Індією, питання було лише в додаванні до цього списку Китаю та Тайваню. Приводом до таких змін став випадок у лютому 2018 р., коли молода пара поїхала з Гонконгу до Тайваню. Хлопець вбив свою вагітну подругу, а після його повернення в Гонконг влада Тайваню не може притягти його до відповідальності, тому що немає відповідного договору про екстрадицію¹²⁵.

Ухвалення законопроекту означало би, що центральна влада КНР мала би повне право проводити екстрадицію мешканців Гонконгу, які навіть не мають паспортів громадян КНР, якщо вони підозрювались би у вчиненні злочину.

Демонстранти ж вважають, що навіть якщо мешканці Гонконга не вчинять якогось злочину, правоохронні органи КНР зможуть застосувати

¹²⁵ Чому протестує «некитайський» Китай? URL: <http://civildiplomat.com/ru/publications/chomu-protestyue-nekitajskij-kitaj>

заходи примусу до них. Це в свою чергу призвело би до того, що де-факто правова система Гонконга була би підпорядкована владі Комуністичної партії Китаю, яку в свою чергу намагається підлаштувати під себе Сі Цзіньпін, що очолив країну в 2012 р.

Оскільки Гонконг був англійською колонією, то і живуть там 7 млн мешканців як і до 1997 р. за англійським правом, тобто системою так званого загального права. Зміст такої системи права складають не численні писані закони, а судові прецеденти, поруч з якими існують кодифіковані норми права, то ж такий законопроект однозначно ніяк не гармонізує з правовою традицією Гонконгу.

Мешканці міста і держави одночасно очевидно мають побоювання щодо того, що їхня «ароматна гавань», а саме так перекладається Гонконг з кантонської, та Китай мають зовсім інші людські та правові цінності. The Economist з цього приводу зазначає, що: «У Китаї верховенство закону стоїть нижче, аніж влада партії»¹²⁶. Тому зростання боротьби автономних частин за власну незалежність, війни в світі, загроза третьої світової війни, все це впливає і на настрою в цих містах і це може стати причинною масових терористичних актів.

Таким чином, Китайська Народна Республіка - тримає під контролем материкову частину Китаю, зокрема два адміністративні райони – Гонконг та Макао. Однак слід наголосити, що в даних районах досить сильні прозахідні настрої населення, а отже у разі ескалації між США та Китаєм, дані регіони стануть осередком нестабільності та засобом США у питанні протидії розвитку та експансії КНР. Відповідно до цього тероризм може застосовуватись як засіб дестабілізації даних регіонів та загальної ескалації, аж до збройного протистояння. Крім того є питання Тайваню, як важливого геостратегічного об'єкту міжнародної політики, яке в останній час набирає

¹²⁶ Rules of the party URL: <https://www.economist.com/china/2014/11/01/rules-of-the-party>

популярності та з огляду на останні події щодо війни України та Росії, набуває нового значення як фактор західного впливу в регіоні і як результат посилює дестабілізацію регіону у розрізі зіткнення інтересів США та КНР. Таким чином дана невизначеність в територіальному устрої, а також антикитайські настрої населення приводить до відсутності будь-яких гарантій безпеки та породжують терористичну загрозу.

4.3. Участь Китаю у Financial Action Task Force (FATF)

FATF – незалежна міжнародна організація, до якої входять: Аргентина, Австралія, Австрія, Бельгія, Бразилія, Канада, Данія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Греція, Гонконг (Китай), Ісландія, Ірландія, Іспанія, Італія, Люксембург, Мексика, Нідерланди, Нова Зеландія, Норвегія, Португалія, Росія, Сінгапур, Південно-Африканська Республіка, Швеція, Швейцарія, Туреччина, Великобританія, Сполучені Штати Америки, Японія.

Також членами FATF є дві міжнародні організації – Європейська комісія та Рада співробітництва країн Затоки (Gulf Co-operation Council).

FATF – це всесвітній орган контролю за відмиванням грошей і фінансуванням тероризму. Міжурядовий орган встановлює наднаціональні стандарти, спрямовані на запобігання цій незаконній діяльності й шкоді, яку вона завдає суспільству. Як орган, що формує політику, FATF працює над створенням необхідної політичної волі для здійснення національних законодавчих і регуляторних реформ у цих сферах.

Нині понад 200 країн та юрисдикцій зобов'язані їх виконувати. FATF розробила Рекомендації FATF, або Стандарти FATF, які забезпечують скоординовану глобальну реакцію щодо запобігання організованій злочинності, корупції та тероризму.

Вони допомагають владі шукати гроші злочинців. FATF переглядає методи легалізації злочинних доходів і постійно посилює свої стандарти для вирішення нових ризиків, таких як регулювання віртуальних активів, які

поширюються з набуттям популярності криптовалют. FATF здійснює моніторинг країн, щоб переконатися, що вони повністю та ефективно впроваджують Стандарти FATF, і притягує країни, які їх не виконують, до відповідальності.

The Financial Action Task Force є найвпливовішою міжурядовою організацією по боротьбі з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму у світі. У 2007 році Китай став повноправним членом організації¹²⁷. У Китаї створена інституційна база для розслідування та судового переслідування.

6 жовтня 2021 р. Після оцінки заходів Китаю щодо боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму у 2019 р. країна ухвалила низку дій щодо зміцнення своєї системи щодо даного питання.

Китай перебуває у розширеному процесі наступних дій після прийняття своєї взаємної оцінки у 2019 р.. Відповідно до процедур FATF для взаємних оцінок країна відзвітувала перед ФАТФ про дії, вжиті після проведення взаємної оцінки. Отже, щоб відобразити прогрес Китаю, FATF переглянула рейтинг країни.

Сьогодні Китай дотримується 9 з 40 рекомендацій і в основному дотримується 22 з них. Він, як і раніше, частково відповідає 3 рекомендаціям і не відповідає 6 рекомендаціям.

Отже, підсумовуючи викладе можна стверджувати, що Китай є активним членом незалежної міжнародної організації щодо протидії відмивання коштів та фінансування тероризму. Однак слід зазначити, що дана організація надає саме рекомендації щодо боротьби з зазначеними негативними процесами, а отже ставлення до цих рекомендацій залежить від інтерпретації самої суті тероризму та його фінансування. Наприклад, Китай

¹²⁷ 金融行动特别工作组公布中国反洗钱和反恐怖融资互评估报告 (Спеціальна група з фінансових заходів публікує взаємний звіт про боротьбу з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму в Китаї) URL: http://www.gov.cn/xinwen/2019-04/18/content_5384062.htm

може вважати сепаратизм Сіньцзян-Уйгурського автономного району як терористичну загрозу та застосовувати відповідні заходи щодо протидії джерел фінансування даних рухів з третіх сторін, але з іншого боку, навпаки, сприймати терористичні об'єднання в інших країнах як не терористів та фінансово допомагати їм.

4.4 Участь Китаю в антитерористичній діяльності ООН та ШОС.

Відповідно до Позиційного документу про співпрацю Китаю з ООН¹²⁸, Китай продовжує і надалі бути будівником миру у всьому світі. Він твердо йде шляхом мирного розвитку і ніколи не буде прагнути гегемонії, розширення чи сфер впливу. Він прагне розвивати дружбу та співпрацю з усіма країнами на основі п'яти принципів мирного співіснування. У той же час Китай буде твердо захищати свої національні інтереси та гідність, відстоювати свої законні права та інтереси, захищатиме міжнародну справедливість. Китай стверджує, що всі країни, незалежно від їх розміру, сили та багатства, є рівноправними членами міжнародного співтовариства, що шляхи розвитку та соціальні системи, незалежно обрані людьми всіх країн, повинні поважатися, і що принцип невтручання в внутрішні справи інших країн слід підтримувати. Однак також слід розуміти, що Китай як і будь-який інший суб'єкт міжнародної політики у реальній площині політики здатен до прийняття не популярних рішень та розвитку за рахунок розширення власних сфер впливу як за допомогою гнучкої сили, наприклад, культурна, мовна, демографічна (міграція китайців до нових територій та витіснення корінного населення) експансія (soft power) так й за допомогою жорсткої сили (безпосереднє захоплення земель, військові операції, тощо) (hard power).

¹²⁸ 中国联合国合作立场文件（全文）（Позиційний документ Китаю щодо співпраці ООН (повний текст)) URL: http://www.gov.cn/xinwen/2021-10/22/content_5644384.htm

Китай готовий співпрацювати з країнами по всьому світу, щоб досягти бачення спільної, всеосяжної, спільної та сталої безпеки для світу, ефективно протистояти традиційним і нетрадиційним загрозам безпеці та спільно розвивати світ, який користується загальною безпекою. Дане твердження, ймовірно, передбачає розвиток КНР у контексті поділу сфер впливу, так відносно мирне спів існування на деякий час.

Китай і надалі підтримуватиме реалізацію глобального заклику Генерального секретаря ООН про припинення вогню, щоб якнайшвидше сприяти припинення вогню та припиненню насильства всіма відповідними сторонами та політичному врегулюванні проблем гарячих точок¹²⁹.

Китай рішуче виступає проти будь-якої необґрунтованої погрози або застосування сили, односторонніх санкцій і юрисдикції довгого озброєння.

Китай підтримує посилення міжнародного співробітництва в боротьбі з тероризмом і створення глобального єдиного фронту проти тероризму, зосередженого навколо ООН.

Китай рішуче засуджує тероризм і екстремізм усіх форм, виступає проти асоціації їх з певними країнами, етнічністю чи релігіями і виступає проти подвійних стандартів у боротьбі з тероризмом. Китай закликає до цілісного підходу до боротьби з тероризмом, який усуває як симптоми, так і першопричини.

Необхідні зусилля для сприяння політичному врегулюванню гарячих точок, пропагування взаємної поваги та гармонійного співіснування різних цивілізацій і релігій, а також допомоги відповідним регіонам і країнам у розвитку їх економіки та покращення життя людей, щоб усунути розсадник тероризму у його джерелах. .

¹²⁹ 中国联合国合作立场文件（全文）（Позиційний документ Китаю щодо співпраці ООН (повний текст)) URL: http://www.gov.cn/xinwen/2021-10/22/content_5644384.htm

Китай стверджує, що держави, що володіють ядерною зброєю, повинні повторити свою позицію про те, що «ядерну війну неможливо виграти і ніколи не слід її вести», відмовитися від політики ядерного стримування, заснованої на превентивних кроках, зменшити роль ядерної зброї в політиці національної безпеки, припинити розробку та розгортання глобальні системи протибалістичних ракет, а не прагнути до розгортання наземних ракет середньої дальності за кордоном, щоб сприяти глобальному стратегічному балансу та стабільності.

Стосовно ШОС, то Китай проводить активну боротьбу з тероризмом, так останнє це проведення спільного навчання «Пабби-Антитерорр-2021» було озвучено в ході 36 засідання Ради Регіональної антитерористичної структури (РАТС).

Шанхайська організація співробітництва – багатостороннє об'єднання, діяльність якого спрямована на забезпечення безпеки та підтримання стабільності на великому Євро-Азіатському просторі, на спільне протистояння новим викликам та загрозам, зміцнення торговельно-економічної та культурно-гуманітарної співпраці¹³⁰.

На зустрічі представники держав-членів ШОС також схвалили проект програми співробітництва на 2022-2024 рр. у сфері протидії тероризму, сепаратизму та екстремізму.

«Прийнято рішення щодо вдосконалення взаємодії компетентних органів держав-членів ШОС у виявленні та припиненні каналів фінансування терористичної діяльності», - повідомило китайське державне інформаційне агентство «Сінхуа» з посиланням на заяву РАТС. У засіданні взяли участь делегації компетентних органів Індії, Казахстану, Китаю, Киргизької Республіки, Пакистану, Росії, Таджикистану, Узбекистану та Виконавчого комітету РАТС, повідомляє Сінхуа. РАТС зі штаб-квартирою в Ташкенті є

¹³⁰ Роль Шанхайской организации сотрудничества в противодействии угрозам мира и безопасности URL: <https://www.un.org/ru/chronicle/article/21818>

постійно діючим органом ШОС, покликаним сприяти співпраці держав-членів у боротьбі з тероризмом, сепаратизмом та екстремізмом¹³¹.

Загалом слід зазначити, що Китай досить активно приймає участь наднаціональних об'єднань щодо боротьби з терористичною загрозою та активно проявляє антитерористичну позицію та відповідну політику щодо подолання терористичної загрози адже це загроза національним інтересам КНР. Між іншим необхідно зауважити, що тенденція розширення впливу КНР в регіоні зберігається, а отже це спричиняє загострення відносин з суб'єктами міжнародних відносин такими як Індія та США, а також через збільшення загрози хаосизації збільшується й терористична загроза.

¹³¹ Совет РАТС ШОС: В 2022 году состоится очередные совместные антитеррористические учения компетентных органов государств-членов организации «Манесар - Антитеррор - 2022» URL: https://dunyo.info/ru/site/inner/sovets_rats_shos_v_2022_godu_sostoitsya_ocherednie_sovmestnie_antiterroristicheskie_ucheniya_kompetentnih_organov_gosudarstv-chlenov_organizatsii_manesar_-_antiterror_-_2022--PE

ВИСНОВКИ

У процесі здійснення дослідження, автор дотримався мети дослідження та виконав наступні завдання.

По перше, описано та систематизовано стан наукової розробки проблематики дослідження. Слід зазначити, що використані наукові доробки автор розподілив за країєзнавчим критерієм, а саме: на дослідження, написані китайською мовою, доробки англomовних дослідників, а також дослідження написані українською та російською мовами. Проаналізувавши зазначену наукову літературу, можна стверджувати, що з огляду на турбулентність сучасної системи міжнародних відносин, Китай постійно модернізує власну зовнішню політику у безпековому питанні, зокрема приділяє особливу увагу проблемі та питанню тероризму як всередині країни так й ззовні, розвиваючи міжнародну регіональну та глобальну співпрацю у даному напрямку. Однак слід зазначити, що існує певна розбіжність у трактуванні значення деяких засобів які є частиною політики спрямованої на подолання проблеми терористичної загрози. Наприклад англomовні праці, праці західних дослідників (Г. Кіссінджер, Ш. Ч. Грітенс), виражають певну критику деяких засобів боротьби КНР із внутрішнім тероризму, у той час як російські (Н.К. Макарова, Т.Л. Дейч, Л.С. Васильев) та китайські дослідники (Лі Бенсянь, Мей Цзяньмін, Лін Юньсян, Пан Гуан, Чень Юйжун) відповідно, мають іншу позицію та пропонують максимальне розширення засобів боротьби. Серед основних терористичних загроз для Китаю, як внутрішньої так і зовнішньої, визначають Сінзьян-Уйгурський автономний район, а також район Тибету. Крім того, потенційну загрозу, у разі приєднання даної території до КНР, визнають Тайвань.

Українські дослідники: Я. Б. Турчин досліджує засади та специфіку зовнішньої політики КНР. І. В. Тихоненко – специфіку та значення економічної співпраці у рамках ШОС, а також специфіку та встановлення

ідеологічно-організаційні основи терористичної організації «Ісламська Держава».

По-друге, проаналізовано та систематизовано джерельну базу дослідження, яка розподілена на наступні групи, а саме: офіційні документи внутрішньої політики, внутрішньодержавне законодавство, інформаційні доробки міжнародних організацій щодо питання тероризму, міжнародні угоди та договори учасниками яких є КНР, а також виступи та промови політичних та урядових осіб, інформація опублікована в ЗМІ та на офіційних сайтах посольств. Дана джерельна база дослідження дозволяє широко, об'єктивно та всебічно дослідити тему.

По-третє, проаналізовано підходи та принципи дослідження питання тероризму у зовнішній політиці Китаю. Використано як загальні, так і конкретно наукові принципи та підходи. Робота здійснені на основі системного, комплексного, історичного та структурно-функціонального підходу із застосуванням принципів об'єктивності, історичності та системності.

По-четверте, описано методи дослідження питання тероризму у зовнішній політиці Китаю. Серед загальновизнаних методів теоретичного пізнання застосовано такі: абстракції та конкретизації, аналізу та синтезу, порівняння, періодизації, групування, а також узагальнення. Серед конкретно наукових методів застосовувалися такі: діалектичний метод, структурно-функціональний та нормативно-ціннісний метод. Даної методологічної бази достатньо для здійснення об'єктивного наукового дослідження.

Також було досліджено комплексно поняття «міжнародного тероризму», встановлено його види, форми, основні шляхи та способи боротьби з ним, загалом визначення поняття міжнародного тероризму його причини: соціально-економічні причини, правові причини, політичні причини, соціально-психологічні причини.

Було проаналізовано та визначено наявні форми та засоби боротьби із тероризмом міжнародними організаціями, в тому числі тими організаціями до яких належить Китай ООН та ШОС. Серед яких: усунення умов, що сприяють поширенню тероризму; запобігання тероризму і боротьба з ним, нарощування потенціалу держав-членів щодо попередження тероризму і боротьби з ним та посилення ролі системи ООН в цьому відношенні; забезпечення поваги прав людини для всіх і верховенства закону як фундаментальної основи для боротьби з тероризмом.

Аналізуючи роботу та структуру системи органів по запобігання тероризму слід сказати, що в міжнародній спільноті існують такі органи, їх діяльність регулюються прийнятими резолюціями, конвенціями та стратегіями, основні питання, що стоять на питанні денному цих організацій це: захист прав та свобод людини стосовно заходів по боротьбі з тероризмом, попередженні я припинення фінансування тероризму, нерозповсюдження зброї масового знищення, співпраця з питань боротьби з тероризмом.

Щодо методологічних аспектів, то наявні такі проблеми, як відсутність визначення міжнародного тероризму, відсутність чіткого поділу повноважень і функцій між органами, що ведуть боротьбу із ними, і складна процедура прийняття рішень в зазначених.

Проаналізовано та структуровано причини терористичних загроз для Китаю, серед таких причин соціально-економічна розшарованість, велика кількість різного етнічного населення, наявність правових проблем, високі ціни на нерухомість.

Сепаратизм окремих території та можливі конфлікти стосовно спірних територій серед яких Тибет, Внутрішня Монголія, Сінцзян-Уйгурський автономний район, Тайвань, а також наявність просто спірних територій для Китаю. Терористична загроза від даних територій залежить від інтенсивності китайської експансії, розширення сфер впливу – з однієї сторони, в з іншої залежить від опору цьому розширенню впливу та підтримки даного опору з

боку третіх сторін на меті у яких послаблення ролі КНР в регіоні та світі. Окрім зазначеного важливим фактором терористичної загрози від зазначених територій є їхня етнічна неоднорідність, історичне підґрунтя (наприклад, Тибет був незалежний у минулому столітті (1912 - 1951 рр.), та наявність на даних територіях значних покладів корисних копалин та інших ресурсів, що у свою чергу є додатковим аргументом у боротьбі за незалежність або розширення автономії у складі КНР. У даному випадку тероризм може бути засобом досягнення політичних або інших цілей.

Комплексно та детально визначено участь Китаю в окремих організаціях, спільнотах та рухах, що ведуть боротьбу у протидії та запобіганні тероризму в будь-яких його проявах до таких організацій відноситься ООН та ШОС, а також інші організації та спеціальні проекти, що створюються для боротьби з тероризмом, проаналізовано перспективи розвитку політики боротьби з тероризмом. Загалом щодо методів які застосовує Китай у боротьбі із терористичною загрозою можна назначити:

- боротьба із загрозами ззовні – це членство у різноманітних міжнародних організаціях (АСЕАН, ШОС, FATF, ООН, тощо), підтримка міжнародних ініціатив щодо боротьби та загально проактивна позиція Китаю у питаннях протидії терористичній загрозі.
- боротьба із внутрішніми терористичними загрозами – з одного боку боротьба з бідністю, переселення населення, розповсюдження культури та освіти, тощо (тобто застосування засобів гнучкої сили (soft power), з іншого боку – заборони, придушення сепаратистських настроїв, збільшення силового контингенту у регіонах з підвищеним рівнем терористичної загрози, ліквідація осередків терористичних організацій в регіонах (наприклад на території Сіньцзян-Уйгурського автономного району) - тобто це застосування жорстких методів вирішення проблеми.

Загалом Китай за останнє десятиліття суттєво просунувся у питанні зменшення терористичної загрози, однак слід наголосити, що загроза

лишається та у разі ескалації зовнішньополітичної конфронтації з іншими суб'єктами міжнародної політики Китай може стикнутися й з активізацією терористичної загрози через створену дестабілізацію регіону.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

ДЖЕРЕЛА

Внутрішньодержавне законодавство

1. Amendment to the Constitution of the People's Republic of China // The National People's Congress of of the People's Republic of China. URL: <http://www.npc.gov.cn/englishnpc/constitution2019/201911/36a2566d029c4b39966bd942f82a4305.shtml>.
2. Constitution of the People's Republic of China // The National People's Congress of of the People's Republic of China. URL: <http://www.npc.gov.cn/englishnpc/constitution2019/201911/1f65146fb6104dd3a2793875d19b5b29.shtml>
3. China's Defensive National Defense Policy in the New Era // Ministry of National Defense of the People's Republic of China. URL: <http://eng.mod.gov.cn/defense-policy/index.htm>
4. "East Turkistan" Terrorist Forces Cannot Get Away with Impunity // Information Office of State Council. – 2002. – URL: <http://www.china.org.cn/english/2002/Jan/25582.htm>.
5. China's Defensive National Defense Policy in the New Era // Ministry of National Defense of the People's Republic of China. – URL: <http://eng.mod.gov.cn/defense-policy/index.htm>.
6. 中华人民共和国刑法（修订）。1979年7月1日第五届全国人民代表大会第二次会议通过。1997年3月14日第八届全国人民代表大会第五次会议修订。（Кримінальний кодекс КНР (з правками). Ухвалений 1 липня 1979 року на другій сесії Всекитайських зборів народних представників (ВЗНП) п'ятого скликання, правки додані 14 березня 1997 року на п'ятий сесії ВЗНП восьмого скликання) URL: http://www.npc.gov.cn/zgrdw/npc/lfzt/rlys/2008-08/21/content_1882895.htm

7. 中华人民共和国反恐怖主义法 (Антитерористичний закон Китайської Народної Республіки) URL: http://www.xinhuanet.com//politics/2015-12/27/c_128571798.htm
8. 中华人民共和国国家安全法 (Закон про національну безпеку Китайської Народної Республіки) URL: <http://npc.people.com.cn/n/2015/0710/c14576-27285049.html>
9. 全国人大常委会关于加强反恐怖工作有关问题决定 // 中央政府门户网站 (Постанова ПК ВСНП з питань, які стосуються посилення антитерористичної роботи // Центральний уряд КНР. 2011. жовтень. URL: https://www.gov.ru/jrzg/2011-10/29/content_1981428.html
10. 全国人大外事委员会就美国国会众议院通过"2019 年维吾尔人权政策法案"发表声明 // 新华网 (Комитет по иностранным делам ВСНП выпустил заявление относительно принятия палатой представителей Конгресса США "Закона о соблюдении прав человека в отношении уйгуров 2019 г." // Синьхуа). 2019. 4 декабря. URL: http://xinhuanet.com/2019-12/04/c_1125306654
11. 全国人大外事委员会就美国国会众议院通过“2019 年维吾尔人权政策法案”发表声明 // 新华网. (Комітет із закордонних справ Всекитайського збору народних представників оприлюднив заяву щодо ухвалення Палатою представників США «Закону про політику прав людини уйгурів 2019 року» // Xinhuanet.) – 2019. – URL: http://www.xinhuanet.com/world/2019-12/04/c_1125306654.htm
12. 金融行动特别工作组公布中国反洗钱和反恐怖融资互评估报告 (Спеціальна група з фінансових заходів публікує взаємний звіт про боротьбу з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму в Китаї) URL: http://www.gov.cn/xinwen/2019-04/18/content_5384062.htm

13. 坚持党的领导依法做好地方立法工作 维护社会稳定促进新疆长治久安 // 中国人大网 . 2016. (Дотримуватися керівництва партії та добре виконувати місцеве законодавство відповідно до закону, щоб підтримувати соціальну стабільність та сприяти довгостроковій стабільності в Сіньцзяні // Китайський національний конгрес народних представників. 2016) URL: http://www.npc.gov.cn/zgrdw/npc/lfzt/rlyw/2016-09/18/content_1997666.htm.
14. 新疆遏制非法宗教活动政策分析 // 新疆社会科学院 社会学研究所 研. 2008. (Аналіз політики Сіньцзяну щодо припинення незаконної релігійної діяльності // Дослідження Інституту соціології Сіньцзянської академії соціальних наук. 2008) URL: http://www.shehui.pku.edu.cn/upload/editor/file/20180714/20180714123104_7895.pdf
15. 新疆维吾尔自治区 2020 年国民经济和社会发展统计公报 // 经济发展司. (Сіньцзян-Уйгурський автономний район Національний статистичний бюлетень економічного та соціального розвитку за 2020 рік // Департамент економічного розвитку.) – 2021. – URL: <https://www.neac.gov.cn/seac/xxgk/202108/1150387.shtml>.
16. 新疆维吾尔自治区去极端化条例. 2017 年 3 月 29 日新疆维吾尔自治区第十二届人民代表大会常务委员会第二十八次会议通过, 自 2017 年 4 月 1 日起施行 (Положення Сіньцзян-Уйгурського автономного району щодо протидії екстремізму від 29 березня 2017 р. Прийнято на 28-й сесії Постійного комітету Зїзду народних представників СУАР 12-го скликання, вступило в дію квітня 2017 р.). URL: <https://baike.baidu.com/item/新疆维吾尔自治区去极端化条例/20600268>
17. 中华人民共和国反恐怖主义法. 2015 年 12 月 27 日第十二届全国人民代表大会常务委员会第十八次会议通过, 自 2016 年 1 月 1 日起施行 (Закон

- КНР щодо протидії тероризму від грудня 2015 р. Прийнятий на 18-й сесії Постійного комітету ВЗНП 12-го скликання, з січня 2016 р. вступив в дію). URL: http://www.xinhuanet.com//politics/2015-12/27/c_128571798.htm
18. 中华人民共和国国家安全法. 2015年7月1日第十二届全国人民代表大会常务委员会第十五次会议通过 (Закон КНР щодо державної безпеки від 1 липня 2015 р. Прийнятий на 15-й сесії Постійного комітету ВЗНП 12-го скликання). URL: <http://npc.people.com.cn/n/2015/0710/c14576-27285049.html>
19. 全国人大常委会关于加强反恐怖工作有关问题决定 // 中央政府门户网站 // 中央政府门户网站。(Рішення постійної комісії Всекитайського збору народних представників з питань посилення антитерористичної роботи // Центральний урядовий портал // Центральний урядовий портал.) – 2011. – URL: http://www.gov.cn/jrzq/2011-10/29/content_1981428.htm
20. 中华人民共和国刑法 (修订) (Кримінальний кодекс Китайської Народної Республіки (з поправками). Прийнято 1 липня 1979 р. на другій сесії Всекитайських зборів народних представників (ВСНП) п'ятого скликання, поправки внесено 14 березня 1997 р. на п'ятій сесії ВВСНП восьмого скликання) – URL: http://www.npc.gov.cn/wxzl/wxzl/2000-12/17/content_4680.htm
21. 坚持党的领导依法做好地方立法工作 维护社会稳定促进新疆长治久安 // 中国人大网。(Дотримуватися керівництва партії, добре виконувати місцеве законодавство відповідно до законодавства, підтримувати соціальну стабільність і сприяти довгостроковій стабільності в Сінцзяні // NPC.) – 2016. – URL: http://www.npc.gov.cn/zgrdw/npc/lfzt/rlyw/2016-09/18/content_1997666.htm.

22. «新疆的反恐、去极端化斗争与人权保障» 白皮书 // 国务院新闻办公室网站. 2019. (Біла книга «Антитероризм, дерадикалізація та захист прав людини в Сіньцзяні») // Веб-сайт Інформаційного офісу Державної ради. URL: <http://www.scio.gov.cn/zfbps/ndhf/39911/Document/1649848/1649848.htm>.
23. «新疆的职业技能教育培训工作» 白皮书 // 国务院新闻办公室网站. 2019. Біла книга «Професійно-кваліфікаційна освіта та навчання в Сіньцзяні» // Веб-сайт Інформаційного офісу Державної ради. 2019. URL: <http://www.scio.gov.cn/zfbps/ndhf/39911/Document/1662044/1662044.htm>.
24. "新疆各民族平等团结发展的历史见证" 白皮书 // 国务院新闻办公室网站 (Белая книга "Исторические свидетельства равенства, единства и развития всех национальностей Синьцзян-Уйгурского автономного района" // Пресс-канцелярия Госсовета КНР). 2015. Сентябрь. URL: <http://www.scio.gov.cn/zfbps/ndhf/2015/Document/1450411/1450411.htm>
25. «新疆的发展与进步» 白皮书解读 // 中央政府门户网站. 2009. (Інтерпретація Білої книги «Розвиток і прогрес Сіньцзяну» // Центральний урядовий портал, 2009). URL: http://www.gov.cn/jrzg/2009-09/21/content_1422520_2.htm.
26. "新疆的反恐、去极端化斗争与人权保障" 白皮书 // 国务院新闻办公室网站. (Біла книга «Боротьба з тероризмом, дерадикалізація та захист прав людини в Сіньцзяні» // Веб-сайт Інформаційного офісу Державної ради.) – 2019. – URL: <http://www.scio.gov.cn/zfbps/ndhf/39911/Document/1649848/1649848.htm>.
27. "新疆的职业技能教育培训工作" 白皮书 // 国务院新闻办公室网站. (Біла книга «Професійна освіта та навчання в Сіньцзяні» // Веб-сайт

- Інформаційного офісу Державної ради.) – 2019. – URL: <http://www.scio.gov.cn/zfbps/ndhf/39911/Document/1662044/1662044.htm>.
28. «新疆各民族平等团结发展的历史见证»白皮书 // 国务院新闻办公室网站 (Біла книга «Історичні свідчення рівності, єдності і розвитку всіх національностей Сінцзян-Уйгурського автономного району» // Пресканцелярія Держради КНР). 2015. Вересень. URL: <http://www.scio.gov.cn/zfbps/ndhf/2015/Document/1450411/1450411.htm>
29. 人类减贫的中国实践»白皮书 (Біла книга про скорочення бідності в Китаї) URL: http://www.gov.cn/zhengce/2021-04/06/content_5597952.htm
30. 新疆地方财政支出 // 国家统计局 (Витрати місцевого уряду СУАР // Державне статистичне управління). URL: <http://data.stats.gov.cn/easyquery.htm?cn=E0103&zb=A0201®=650000&sj=2017>
31. 中华人民共和国反恐怖主义法. 2015 年 12 月 27 日第十二届全国人民代表大会常务委员会第十八次会议通过, 自 2016 年 1 月 1 日起施行 (Закон Китайской Народной Республики о противодействии терроризму от 27 декабря 2015 г. Принят на 18-й сессии Постоянного комитета Всекитайского собрания народных представителей 12-го созыва, с 1 января 2016 г. вступил в силу). URL: http://www.gov.cn/zhengce/2015-12/28/content_5029899.htm
32. National Bureau of Statistics of China URL: <http://www.stats.gov.cn/english/Statisticaldata/AnnualData/>

Інформація з сайтів посольств

33. China contributes to global anti-terror cause with deradicalization efforts in Xinjiang: FM // Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China. 2020. 9 января. URL: https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/zxxx_662805/t1730545.shtml

34. Facts show July 5 riot "far beyond ordinary violent matter" // Embassy of the People's Republic of China in the Islamic Republic of Pakistan. – 2009. – URL: http://pk.chineseembassy.org/eng/gyzg/200907/t20090720_1212102.htm.
35. Eastern Turkistan Islamic Movement // United Nations Security Council. – 2011. – URL: http://un.org/securitycouncil/sanctions/1267/aq_sanctions_list/summaries/entity/eastern-turkistan-islamic-movement.
36. H.R. 649, Uyghur Human Rights Policy Act of 2019 // 116TH CONGRESS 1ST SESSION. – 2019. – URL: <https://gop-foreignaffairs.house.gov/legislation/h-r-649-uyghur-human-rights-policy-act-of-2019/>.
37. Country Reports on Terrorism 2014 // U.S. Department of State. – 2015. – URL: <https://2009-2017.state.gov/documents/organization/239631.pdf>.

ЗМІ

38. Уйгури: між тероризмом і націоналізмом URL: <https://m.day.kyiv.ua/uk/article/den-planety/uygury-mizh-teroryzмом-i-nacionalizмом#:~:text=Завдяки%20частковій%20лібералізації%20істотно%20зросла,зростала%20і%20кількість%20прибічників%20ваххабізму>.
39. Китай нарахував майже 13 тисяч терористів у Синцзяні URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/general/573284.html>
40. Чому протестує «некитайський» Китай? URL: <http://civildiplomat.com/ru/publications/chomu-protestuye-nekitajskij-kitaj>
41. Китай попросил Індонезію не розробляти територію на спорній території URL: <https://eodaily.com/ru/news/2021/12/01/kitay-poprosil-indoneziyu-ne-razrabatyvat-mestorozhdeniya-na-spornoy-territorii>
42. Совет РАТС ШОС: В 2022 году состоится очередные совместные антитеррористические учения компетентных органов государств-членов организации «Манесар - Антитеррор - 2022» URL: https://dunyo.info/ru/site/inner/sovet_rats_shos_v_2022_godu_sostoitsya_och

rednie_sovmestnie_antiterroristicheskie_ucheniya_kompetentnih_organov_gos
udarstv-chlenov_organizatsii_manesar_-_antiterror_-_2022--PE

43. Спор Китая и Филиппин по территориям в Южно-Китайском море: вопросы и ответы URL: <https://www.dw.com/ru/спор-китая-и-филиппин-по-территориям-в-южно-китайском-море-вопросы-и-ответы/a-19396112>
44. Столичные полиции стран-членов АСЕАН, Китая, Японии и Республики Корея готовы укреплять сотрудничество // Агентство Синьхуа. 2005. URL: <http://russian.people.com.cn/31521/3621643.html>.
45. Вэнь Цзябао: Китай и Малайзия должны путем мирных консультаций разрешить территориальный спор URL: <http://russian.people.com.cn/31521/7362668.html>
46. 习近平新国家安全观 // 人民网. 2014. (Нова концепція національної безпеки Сі Цзіньпіна // Народна мережа. 2014). URL: <http://world.people.com.cn/n/2014/0606/c1002-25114042.html>.
47. 中国反恐 «协调小组» 升级为 «领导小组» // 长江网. 2013. (Антитерористична «координаційна група» Китаю підвищена до «провідної групи» // Мережа річки Янцзи, 2013 р.). URL: <https://news.qq.com/a/20130901/000276.htm>.
48. 桂田田. 揭秘《反恐怖工作领导小组》 // 北京青年报. 2014. (Гуй Тяньтянь. Розкриття таємниці «Антитерористична провідна група» // Beijing Youth Daily, 2014.). URL: <http://cpc.people.com.cn/n/2014/0526/c64387-25063961.html>.
49. 新疆最新招聘18610余人 都是好单位! 政府机关、公安、教师全都有, 快转给身边需要的人 // 搜狐 (Сіньцзян нещодавно набрав понад 18 610 осіб, усі з яких є хорошими підрозділами! Державні установи, громадська безпека та вчителі доступні, будь ласка, поділіться ними з оточуючими // Sohu.) – 2019. – URL: https://www.sohu.com/a/290588182_818603.

50. 公安部公布首批认定的“东突”恐怖组织、恐怖分子名单 // 人民网 (Министерство общественной безопасности опубликовало первый список признанных террористических организаций и лиц, связанных с "сепаратистскими силами Восточного Туркестана" // Жэньминь жибао). 2003. 15 декабря. URL: <http://www.people.com.cn/GB/shehui/1060/2247158.html>
51. China's Algorithms of Repression // Human Rights Watch. - 2019. - URL: https://www.hrw.org/sites/default/files/report_pdf/china0519_web.pdf.
52. “Islamic State Leader Abu Bakr al-Baghdadi Encourages Emigration, Worldwide Action”, SITE Intelligence Group, 1 July 2014, URL: <https://news.siteintelgroup.com/Jihadist-News/islamic-state-leader-abu-bakr-al-baghdadi-encourages-emigrationworldwide-action.html>.
53. Edward Wong and Adam Wu, “ISIS Extends Recruitment Efforts to China With New Chant”, the New York Times, 8 December 2015, URL: http://www.nytimes.com/2015/12/09/world/asia/isis-china-recruitment-chant-mandarin.html?_r=0.
54. In Taiwan, Views of Mainland China Mostly Negative URL: <https://www.pewresearch.org/global/2020/05/12/in-taiwan-views-of-mainland-china-mostly-negative/>
55. China's Emergence as a Global Security Actor URL: <https://merics.org/en/report/chinas-emergence-global-security-actor>
56. What does it mean for Europe to “join” the BRI? URL: <https://pf.debateus.org/blog/2019/08/08/what-does-it-mean-for-europe-to-join-the-bri/>
57. Belt and Road Initiative (BRI) URL: <https://www.ebrd.com/what-we-do/belt-and-road/overview.html>
58. Rules of the party URL: <https://www.economist.com/china/2014/11/01/rules-of-the-party>

59. 关于 2018 年自治区预算执行情况和 2019 年自治区预算草案的报告 // 新疆网 (Доклад про виконання бюджету автономного району в 2018 р. і щодо проекту бюджету на 2019 р. // Xinjiang Daily. 2019. 24 января. URL: <http://www.xinjiangnet.com.cn/2019/0124/2151809.shtml>)

Інтерв'ю, промови лідерів

60. 习近平在第二次中央新疆工作座谈会上发表重要讲话 // 新华网. (Сі Цзіньпін виступив з важливою промовою на 2-му Центральному робочому форумі Сіньцзяна // Xinhuanet.) – 2014. – URL: http://www.xinhuanet.com/photo/2014-05/29/c_126564529.htm.
61. 公安部反恐局负责人谈中国反恐措施 // 新华网. 2006. (Голова Контртерористичного бюро Міністерства громадської безпеки розповідає про антитерористичні заходи Китаю // Xinhuanet. 2006) URL: <http://news.sina.com.cn/o/2006-08-26/18119856460s.shtml>.
62. Full transcript: Interview with Xinjiang government chief on counterterrorism, vocational education and training in Xinjiang // Embassy of the People's Republic of China in the Republic of Maldives. 2018. URL: <https://www.mfa.gov.cn/ce/cemv//eng/zgyw/t1604721.htm>.
63. Interview with senior counter-terrorism analyst, London, May 2016. // URL: https://ecfr.eu/publication/terror_overseas_understanding_chinas_evolution_terror_strategy7160/
64. Full transcript: Interview with Xinjiang government chief on counterterrorism, vocational education and training in Xinjiang // Xinhua. 2018. 16 october. URL: http://www.xinhuanet.com/english/2018-10/16/c_137535821.htm?mc_cid=ace3de327f&mc_eid=c8292ef9bf

Документи міжнародних організацій

65. Глобальная контртеррористическая стратегия ООН // Контртеррористическое управление ООН. URL: <https://www.un.org/counterterrorism/ru/un-global-counter-terrorism-strategy>.
66. Борьба с финансированием терроризма // Организация Объединенных Наций. – 2009. – URL: <https://www.un.org/counterterrorism/ctitf/sites/www.un.org.counterterrorism.ctitf/files/financing.pdf>.
67. Душанбинская декларация двадцатилетия ШОС // ШОС. 2021. URL: <http://rus.sectesco.org/news/20210917/779142.html>.
68. Конвенция шанхайской организации сотрудничества против терроризма URL: <http://gubernator96.ru/uploads/file/Конвенция%20ШОС%20терроризм.pdf>
69. Шанхайская конвенция О борьбе с терроризмом и экстремизмом // Шанхай. – 2001. – URL: https://eurasiangroup.org/files/uploads/files/International_legal_documents/Conventions/shanghai_conv.pdf.
70. Роль Шанхайской организации сотрудничества в противодействии угрозам мира и безопасности // Хроника ООН – URL: <https://www.un.org/ru/chronicle/article/21818>.
71. Соглашение о сотрудничестве в области выявления и перекрытия каналов проникновения на территории государств - членов Шанхайской организации сотрудничества лиц, причастных к террористической, сепаратистской и экстремистской деятельности // ШОС. 2006. URL: <https://docs.cntd.ru/document/902320010>.
72. Соглашение о порядке организации и проведения совместных антитеррористических мероприятий на территориях государств - членов Шанхайской организации сотрудничества // ШОС. 2008. URL: <https://docs.cntd.ru/document/499081247>.

73. Eastern Turkistan Islamic Movement // United Nations Security Council. 2011. 7 April. URL: http://un.org/securitycouncil/sanctions/1267/aq_sanctions_list/summaries/entity/eastern-turkistan-islamic-movement
74. «East Turkistan» Terrorist Forces Cannot Get Away with Impunity // Information Office of State Council. 2002. 21 January. URL: <http://www.china.org.cn/english/2002/Jan/25582.htm>
75. Inter-American Specialized Conference on Human Rights: Resolution and Recommendation Concerning American Convention on Human Rights URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/international-legal-materials/article/abs/interamerican-specialized-conference-on-human-rights-resolution-and-recommendation-concerning-american-convention-on-human-rights/572FC2A7553DDCFB9F48BB162401D514>
76. Xu B., Fletcher H., Bajoria J. The East Turkestan Islamic Movement (ETIM) // Council on Foreign Relations. 2014. 4 September. URL: <https://cfr.org/backgrounder/east-turkestan-islamic-movement-etim>
77. The Tibet International Network URL: <https://tibetnetwork.org/about-tibet/>
78. Шанхайська конвенція о боротьбі з тероризмом, сепаратизмом и екстримизмом. URL: <http://www.kremlin.ru/supplement/3405>
79. Позиційний документ про співпрацю ООН з Китаєм URL: https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjdt_665385/wjzcs/202110/t20211022_9609380.html#:~:text=China%20resolutely%20opposes%20any%20unfounded,terrorism%20centered%20around%20the%20UN.

ЛІТЕРАТУРА

Наукові статті, монографії, тези конференцій

80. Антонян Ю.М. Терроризм: Криминологическое и уголовно-правовое исследование. // Ю. М. Антонян — М., 1998. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/2000-03-085-antonyan-yu-m-terrorizm->

kriminologi-cheskoe-i-ugolovno-pravovoe-issledovanie-m-schit-m-1998-305-s-bibliogr-s-296-304

81. Богданов О. Високотехнологічний тероризм нової епохи. // Проблеми безпеки особистості, суспільства, держави. 2005. Вип. № 4. URL: https://www.researchgate.net/publication/342220997_THEORETICAL_AND_METHODODOLOGICAL_SUBSTANTIATION_OF_THE_CONCEPT_OF_INTERNATIONAL_TERRORISM_AS_A_COMPONENT_OF_GLOBALIZATION_PROCESSES
82. Важна К.А. Проблеми визначення поняття й сутності тероризму в міжнародному праві. Міжнародні відносини:теоретико-практичні аспекти, URL: <http://international-relations.knukim.edu.ua/article/view/249036>
83. ТЕРОРИЗМ: теоретико-прикладні аспекти URL: http://www.college-business.dp.ua/docs/other_information_237.pdf
84. Данильченко Ю.Б. Організація Об'єднаних націй як ключовий суб'єкт протидії тероризму на міжнародному рівні. //Актуальні проблеми правового забезпечення протидії злочинності. Харків 2020. URL: https://library.pp-ss.pro/index.php/ndippsn_20200514/article/download/danylchenko/pdf/192.
85. Емельянов В.П. Терроризм и преступления с признаками терроризирования: уголовное-правовое исследование URL: <https://www.twirpx.com/file/638367/>
86. Каспрук О.С. Міжнародно-правові аспекти проекту «Один пояс, один шлях». Міжнародне право та право Європейського Союзу. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції № 5/2017. URL: http://apnl.dnu.in.ua/5_2017/42.pdf
87. Киссинджер Г. О Китае // АСТ. 2014. URL: http://www.china-translate.com/wp-content/uploads/2018/01/O_Kitae.pdf.

88. Колосов В. А. Геополитика и политическая география: Учебник для вузов // Аспект Пресс. 2001. URL: http://igf.chuvsu.ru/bibl/kolosov_geopolitika.PDF.
89. Новиков А.М. Методология научного исследования // Либроком. 2010. URL: <http://www.methodolog.ru/books/mni.pdf>.
90. Поняття методу. Класифікація методів наукового пізнання та їх характеристика // Наукова бібліотека юридичного університету імені Ярослава Мудрого. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/4%20KURS/4/1/09H2R9_2.htm
91. Глава 19 Методы исторического исследования – URL: <https://www.socionauki.ru/book/files/tmh/386-408.pdf>.
92. Федорова Н.А. Математические методы в историческом исследовании. Казань: Казанский государственный университет Исторический факультет. 1996. URL: <http://window.edu.ru/resource/669/66669>.
93. Ярмош О. В. Хом'якова М.Є. Міжнародний тероризм та особливості боротьби з ним на регіональному рівні на прикладі ЄС та ШОС/ Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм». Вип.12, 2020 URL: https://scholar.google.ru/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=FlA8kYIAAAAJ&citation_for_view=FlA8kYIAAAAJ:pqnbT2bcN3wC
94. Важна К. А. Зміст концепції кримінальної відповідальності держави // Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти. Випуск 4 (2019). URL: <http://international-relations.knukim.edu.ua/article/view/177644/177491>
95. Ємельянов В. П. Терор і тероризм: співвідношення і розмежування // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2002. Вип. Спец. вип. С. 105-110. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2002_Spets.vip._21
96. Ємельянов В.П. Злочини терористичної спрямованості/ В. П. Ємельянов// Вісник Академії правових наук України. № 4, 1998. URL:

- https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI-2013/Emelynov_zlochunu_1997.pdf
97. Kissinger H. On China // The Penguin Press. 2011. URL: <http://www.gbv.de/dms/sub-hamburg/654171971.pdf>.
98. Lia B., Skjøberg K. Causes of Terrorism: An Expanded and Updated Review of the Literature? // FFI/RAPPORT-2004/04307, Norwegian Defence Research Establishment, 2004. URL: <https://gsdrc.org/document-library/causes-of-terrorism-an-expanded-and-updated-review-of-the-literature/>
99. Purbrick M. Maintaining a unitary state: counterterrorism, separatism, and extremism in xinjiang and China // Asian Affairs. 2017 URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/03068374.2017.1313595>
100. Jisheng S. The Belt and Road Initiative and the Theoretical Innovation of International Cooperation: Culture, Philosophy and Practice // China International Studies. 2020. URL: <http://ciisjournal.com/Admin/UploadFile/Issue/jjanl44k.pdf>.
101. Chengxuan Z. China`s Soft Power Construction in Southeast Asia Since the 21st Century // Det Digitale Projektbibliotek. 2019. URL: https://projekter.aau.dk/projekter/files/304714851/China_s_Soft_Power_Construction_in_Southeast_Asia_Since_the_21st_Century.pdf.

Статті, звіти конференцій

102. Букреева Т. Н. Анализ социально-экономических и этнополитических причин проявления международного терроризма в Китае // Т. Н. Букреева, А. В. Попова // Вестник Алтайской академии экономики и права. – 2019. – URL: <https://vaael.ru/ru/article/view?id=817>.
103. Васильев Л. О некоторых аспектах борьбы Китая с силами «Трех зол» // Китай в мировой и региональной политике. История и современность. 2018. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/o-nekotoryh-aspektah-borby-kitaya-s-silami-treh-zol>.

104. Данильченко Ю.Б. Організація Об'єднаних націй як ключовий суб'єкти протидії тероризму на міжнародному рівні. Актуальні проблеми правового забезпечення протидії злочинності. Харків 2020 URL: https://library.pp-ss.pro/index.php/ndippsn_20200514/article/view/danylchenko
105. Дейч Т. Позиция Китая в вопросе борьбы с внутренней и внешней террористической угрозой // Конфликтология / nota bene. 2018. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/pozitsiya-kitaya-v-voprose-borby-s-vnutrenney-i-vneshney-terroristicheskoy-ugrozoj>.
106. Новикова Л. В. Рада Безпеки Організації Об'єднаних Націй як інституція протидії тероризму. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм». 2014. URL: [http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=VKhMv_2014_1144_4\(2\)_7](http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=VKhMv_2014_1144_4(2)_7)
107. Жуньюй Ч. Китай в борьбе с сепаратизмом и терроризмом // Социально-гуманитарные знания. 2008. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/kitay-v-borbe-s-separatizmom-i-terrorizmom>.
108. Загурська-Антонюк В. Тероризм та міжнародна безпека у контексті глобалізації сучасного світу // Інвестиції: практика та досвід. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/17-18_2020.pdf#page=117.
109. Ижу Л. Проект «Один пояс, один путь» 2.0 - стратегия стимулирования глобальной экспансии Китая // Мир новой экономики. 2019. URL: https://wne.fa.ru/jour/article/view/247?locale=ru_RU.
110. Макарова Н. Особенности политики обеспечения безопасности КНР // Издательство Казанского университета. 2021. URL: https://kpfu.ru/portal/docs/F_1876873985/Elektronnyj.sbornik.pdf#page=64.

111. Малевич Ю. Борьба с терроризмом в рамках Шанхайской организации сотрудничества: роль Китая и России // Журнал Белорусского государственного университета. Социология. 2018. URL: http://edoc.bseu.by:8080/bitstream/edoc/79339/1/Malevich_Yu.I..pdf.
112. Методы исторического исследования. URL: <https://www.socionauki.ru/book/files/tmh/386-408.pdf>.
113. Сизов Г.А. Эволюция подходов китайского руководства к проблеме противодействия терроризму // Проблемы национальной стратегии. 2020. № 2. URL: <https://www.riss.ru/documents/865/b5fce3f049fa4c9085f721ffe06faec6.pdf>.
114. Тихоненко І. Ідеологія та організаційна структура «Ісламської держави» як фактори у веденні боротьби з тероризмом // Наукові праці. Політологія. 2018. URL: <http://politics.chdu.edu.ua/index.php/2311-0295/article/view/199948>.
115. Тихоненко І.В. Енергетичний клуб ШОС: результати та перспективи // III Международная научно-практическая конференция молодых ученых и студентов «Стратегия экономического развития стран в условиях глобализации» 2012. URL: http://confcontact.com/2012_02_17/2012_strategy3/31_Tihonenko.htm.
116. Турчин Я. Зовнішня політика КНР в умовах глобалізації // Humanities & social sciences 2011. 2011. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/19334/1/73-Turchyn-218-221.pdf>.
117. Урбанаева И. Буддизм, национализм и тибетский вопрос // Труды Института востоковедения РАН. 2017. URL: <https://book.ivran.ru/f/trudy-ivran-1-text-only-t8.pdf#page=37>.
118. Фролова И. Особенности национальной политики КНР на современном этапе // Проблемы национальной стратегии. 2018. URL: <https://riss.ru/documents/737/4022c8ff4a07443fae65139c2f5f334c.pdf>.

119. Цыганков П. А. Системный подход в теории международных отношений // Вестник Московского университета. Серия 12. Политические науки. 2013. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sistemnyu-podhod-v-teorii-mezhdunarodnyh-otnosheniy>.
120. Шевчук О. Стратегія «М'якої сили» КНР на початку XXI століття // Наукові праці. Політологія. 2011. URL: <http://politics.chdu.edu.ua/article/view/75315>.
121. Юйжун Ч. Основные достижения и проблемы сотрудничества в рамках ШОС в области безопасности // Международная аналитика. 2015. URL: <https://www.interanalytics.org/jour/article/view/169>.
122. Brzezinski Z. Towards a Global Realignment // The American Interest. 2016. URL: <http://www.the-american-interest.com/2016/04/17/toward-a-globalrealignment/>.
123. Liu Qingtian and Fang Jincheng, "The New Development of Terrorism and Its Influence on China", Guoji wenti yanjiu (Journal of International Studies), Autumn 2015. URL: https://ecfr.eu/publication/terror_overseas_understanding_chinas_evolutionary_counter_terror_strategy7160/
124. Pan Guang. Shanghai cooperation organization in the context of international antiterrorist campaign // English Edition Journal of Social and Political Studies. 2003. URL: <https://ca-c.org/article/2654>.
125. Enshen L. Fighting the «Three Evils»: A Structural Analysis of CounterTerrorism Legal Architecture in China // Emory Int'l L. Rev. 2019 URL:<https://scholarlycommons.law.emory.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1203&context=eilr>.
126. Greitens, S. C. Counterterrorism and Preventive Repression: China's Changing Strategy in Xinjiang // International Security. 2020. URL: <https://direct.mit.edu/isec/article/44/3/9/12280/Counterterrorism-and-Preventive-Repression-China-s>.

127. Vazhna, K. Зміст концепції кримінальної відповідальності держави.
URL: <http://international-relations.knukim.edu.ua/article/view/177644>
128. Phillip B. K. Potter. Terrorism in China: Growing Threats with Global Implications // Air University Press. 2013. URL: https://www.jstor.org/stable/26270778?seq=1#metadata_info_tab_contents.
129. Rommel C. Banlaoi. Counterterrorism Cooperation between China, ASEAN, and Southeast Asian Countries: Current Status, Challenges, and Future Direction // The China Review. 2021. URL: https://www.jstor.org/stable/48635895?seq=1#metadata_info_tab_contents.
130. 李本先. 建立国家安全委员会主导的中国反恐机制 // 国际展望/ 李本先, 梅建明, 凌云翔. // 国际展望. 2015. (Лі Беньсянь, Мей Цзяньмін, Лін Юньсян. Створення антитерористичного механізму Китаю на чолі з Комітетом національної безпеки // Міжнародні перспективи. 2015) URL: <https://www.fx361.com/page/2015/0713/963370.shtml>.